

14. OKRUGLI STO

**PORODICA KAO FAKTOR
PODSTICANJA DAROVITOSTI**

Z B O R N I K
REZIMEA SA NAUČNOG SKUPA

V R Š A C
10. juli 2008.

Висока школа струковних студија за образовање васпитача « Михаило
Палов», Вршац
Școala Universitară de Studii de Specialitate pentru Instruirea Educatorilor
«Mihailo Palov», Vârșeț
Omladinski trg 1, 26300 Vršac, tel/fax 013/831-628, 830-024,
www.uskolavrsac.edu.yu

Biblioteka
Zbornici

Izdavač: Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača –
Mihailo Palov, Vršac
Za idavača: dr Aleksandar Stojanović

Recenzenti:
akademik Jovan Đorđević
akademik Miodrag Milin

Korektura i kompjuterski slog:
Biljana Vujašin
Zoran Marjanov

ISBN 978-86-7372-088-3
Štampa: Tuli, Vršac
Tiraž: 100 primeraka

Naučni odbor skupa:

akademik Jovan Đorđević, Srpska akademija obrazovanja,
Beograd;
prof. dr Radovan Grandić, Filozofski fakultet, Novi Sad;
akademik Lizika Mihuc, Univerzitet
«Aurel Vlašku», Arad, Rumunija;
akademik Miodrag Milin, Univerzitet «Tibiskus», Temišvar,
Rumunija;
prof. dr Ivan Ferbežer, Maribor, Slovenija;
prof. dr Marjan Blažič, Filozofski fakultet, Ljubljana, Slovenija;
prof. dr Stipan Jukić, Trogir, Hrvatska;
prof. dr Svetlana Kurteš, Univerzitet u Kembridžu, Velika
Britanija;
prof. dr Ljupčo Kevereski, Filozofski fakultet, Bitolj,
Makedonija;

Organizacioni odbor:

akademik Grozdanka Gojkov
prof. dr Aurel Božin
prof. dr Jon Lelea
prof. dr Adrijan Negru
dr Aleksandar Stojanović

Organizacioni sekretar:

Biljana Vujasin, prof.

Akademik Jovan Đorđević
Beograd

PORODICA KAO FAKTOR PODSTICANJA DAROVITOSTI - uvodno izlaganje -

Priroda darovitosti

Roditelji su u položaju da upoznaju prirodu darovitosti, osobenosti i potrebe darovite dece, kako bi bili u mogućnosti da na odgovarajući način, pdstiču, podržavaju i neguju različite talente deteta.

Darovitost je samo jedan od oblika ukupnog razvoja. Darovito dete, posebni talenti i socijalna sredina, pružaju mogućnosti za razvoj i manifestovanje različitih osobenosti i svojstava ličnosti.

Čovek predstavlja povezanost i celinu najmanje tri činioca: nasledne strukture, koja se odlikuje velikom plastičnošću; sociokulturne okoline (sredine) i onoga što je svojim učenjem i delovanjem dogradilo (Herman Giesecke).

Darovitost je dugo vremena povezivana sa visokim intelektualnim i akademskim postignućima. IQ testovi ukazuju samo na jedan značajan indikator darovitosti. Dominantne savremene koncepcije darovitosti, koje su se pojavile u različitim kulturama, usmeravaju pažnju na visoki nivo potencijala i mogućnosti (teorija H. Gardnera) u različitim vrstama i oblastima koje prevazilaze uske akademske domene.

Karakteristike darovite dece

Utvrđeno je da se neka svojstva darovitosti deteta manifestuju već na ranom uzrastu. To su pre svega: razvoj ranog govora i jezika (zreliji rečnik u poredjenju sa rečnikom drugova i vršnjaka), Rano čitanje, oštromno posmatranje, sposobnosti koncentracije, povezivanje uzroka i posledica, a zatim, razvoj apstraktnog mišljenja, generalizovanje na osnovu činjenica,

organizovanja i povezivanja iskustava, sagledavanje problema, dovtljivost i imaginacija, tendencija da se misli logički. Darovito dete voli da diskutuje, da postavlja pitanja, teži za identifikacijom i razvojem ideja, sposobno je da brzo shvata procese, rano ukazuje sposobnost u muzici, umetnosti, drami i plesu, osetljiva su, pokazuju upornost i entuzijazam za ono što ih interesuje, sposobnost uživanja – empatija. Međutim, često nisu zainteresovani da slede ciljeve, kritični su i ne podnose pritiske. Često ih zanimaju mnoge stvari ili ideje što deluju da mnogo toga započnu ali ne završe.

Identifikacija darovite dece

Neki autori (Insberg i Harison, posebno) smatraju da ima dosta roditelja koji imaju darovitu decu a da to ne znaju, nego što ima onih koji nemaju darovitu decu a misle da jesu.

Testovi inteligencije (IQ), mere i rezultati školskih postignuća, tradicionalno su upotrebljavani za identifikaciju darovitosti. Međutim, samo primena testova inteligencije ne predstavlja više prihvatljiv način za identifikaciju darovitosti. Darovitost se u savremenim teorijama i shvatanjima shvata mnogo šire i uključuje veći broj elemenata i oblika. Najveći broj stručnjaka preporučuje upotrebu većeg broja izbora informacija o individualnim razlikama: zapažanja roditelja, grupne i individualne testove, podatke o postignućima u pojedinim predmetima i aktivnostima, o merama kreativnosti, nominaciji od strane nastavnika, o raznim postupcima rangiranja, podatke od strane vršnjaka i drugova, ček-liste, sociometrijska ispitivanja, podatke, izveštaje i mišljenja nastavnika i stručnjaka u različitim oblastima talenata i darovitosti. Za identifikaciju se koriste rezultati i postignuća na raznim takmičenjima, olimpijadama, sletovima,. Poslednjih desetak godina koriste se rezultati međunarodnih istraživanja TIMSS, PISA i dr., usmerenih na procenjivanje i upoređivanje sposobnosti učenika za primenu stečenih znanja i umenja, u školskim i životnim situacijama (karakteristike učenika, njihovih porodica, nastavnika, obrazovnih ustanova i obrazovnih procesa).

Smatra se da roditelji mogu biti pouzdani u identifikaciji darovitosti i kreativnosti, za razliku od škole i nastavnika koji mogu biti nesvesni u pogledu dečijih neakademske mogućnosti i sposobnosti. Informacija roditelja mogu biti posebno korisne da se

promeni slika o detetu koje može biti procenjeno kao «neobično», «neobuzdano» pa i «otkačeno». Roditelji mogu biti uspešniji u procenjivanju identifikacije kada im nastavnici daju specifične kriterijume koji mogu biti primenjeni za identifikaciju.

Da bi identifikacija darovite dece i mladih bila što uspešnija neophodna je sradnja roditelja sa školom, nastavnicima, pedagoško-psihološkom službom, savetovalištim i sl. Posebno u slučajevima kada se deca ne uklapaju u očekivanja koja roditelji smatraju «normalnim», što ih čini zabrinutim, zato što je dete «drugačije», što može da postane društveno izolovano (usamljeno) kao i kada roditelji ne mogu da pruže emocionalnu podršku koja je potrebna ovakvom detetu ili nisu u stanju da mu obezbede i pruže odgovarajuću intelektualnu ili vaspitnu podršku i stimulaciju.

Osobenosi porodice i darovita deca

Darovita deca često predstavljaju vrstu izazova ali i problema za roditelje i porodicu. Ponašanje roditelja u podizanju darovitog deteta obično proizilazi iz znanja koja imaju o «normalnom» detetu. Kada sedete ne ponaša prema odgovarajućim očekivanjima roditelja javljaju se teškoće u pogledu komunikacije, sradnje i razumevanja. Darovito dete može da izazove kod roditelja osećanje neadekvatnosti time što osećaju da nisu pripremljeni da mu pruže emocionalnu podršku ili intelektualne podsticaje. Roditelji mogu da budu i posebno oduševljeni svojim detetom i ono im može postati neka vrsta «stepenice» u ekonomsko-socijalnom statusu, što postaje problem kada roditelji imaju neuobičajeno velika očekivanja o postignućima deteta. Neslaganje između intelektualnog i socioemocionalnog razvoja darovitog deteta može da stvori stresove i za dete i za roditelje. Problem je da se detetu pruži adekvatna podrška, a da se ne stvori osećanje ljubomore kod braće i sestara, lili frustracija i inferiornost ako je, na primer, mlađe darovito dete prevazišlo rezultate i postignuća starijeg deteta. Problem je i kada nema neophodne usaglašenosti između roditelja (majke, oca ili drugih članova porodice) u pogledu očekivanja od darovitog deteta pa dete koristi manipulativnu tehniku prema roditeljima.

Karakteristike porodične sredine darovite dece

Karakteristike porodica u kojima žive darovita deca mogu se generalizovati na sledeći način (prema: E. Winner, 1996):

- Darovita deca zauzimaju «posebne pozicije» u porodici, najčešće su ona prvorodjena ili jedinčad;
- Darovita deca najčešće odrastaju u «obogaćenim» sredinama;
- Njihove porodice su usmerene ka detetu: roditelji svu pažnju i energiju usmeravaju da bi bili sigurni da takva decarano dobiju primerrene mogućnosti u oblastima u kojima pokazuju talente (instruktori, nastavnici, specijalne škole i sl.). Mnogi talentovani i kreativni pojedinci usvojili su na formativan način interesovanja svojih roditelja, što je povezano sa bogatom sredinom kojoj su ova deca bila izložena (Jehudi Menjuhin, Mocart, Noam Čomski i dr.).
- Roditelji obezbeđuju značajnu nezavisnost i slobodu darovitoj deci, pružaju autonomiju i očekuju da i sama deca donose odluke, čak i uz određene rizike; autoritarni roditelji i njihovi standardi;
- Stimulacija i visoki standardi, harmonija i negovanje su karakteristike porodica darovite dece.

Visoka postignuća, u bilo kom domenu, povezana su sa visokim standardima i zahtevima koje su kao model postavili odrasli (roditelji, nastavnici, eksperti). Navedene karakteristike i svojstva porodica i roditelja mogu da podrže, neguju i razvijaju talente ali ne mogu da stvaraju talente.

Prisustvo darovitog deteta u porodici može da mobiliše ukupnu porodičnu pažnju i njene napore, na sličan način kao što se to dešava kada je u porodici hendikepirano dete.

Porodica i mogućnosti u podsticanju i razvoju darovite dece

U savremenim uslovima života mnoge porodice imaju krupne teškoće različite prirode i karaktera: finansijske, zdravstvene, stambene, kulturno-prosvetne i dr. Što zajedno predstavlja otežavajuće okolnosti za sve članove porodice, a posebno za decu. Nekad su emocionalni i obrazovni problemi veća prepreka za darovitu decu od materijalnih. U takvim okolnostima, stav roditelja i značaj koji oni pridaju znanju, važniji su podsticaj darovitom detetu

od materijalnih mogućnosti. Roditelji mogu da budu prvi i najznačajniji u poučavanju darovitog deteta u različitim pravcima: ono čime se sami bave, uputstvima i savetima gde deca mogu da vide i saznaju toga što ih posebno interesuje i privlači (muzeji, biblioteke, zoovrtovi, botaničke bašte, enciklopedije, knjige, priručnici, časopisi i sl.). Roditelji su oni koji daju pravac u sticanju novih znanja (saznanja) deteta i pomažu mu da ta saznanja sledi, oblikuje ili primeni.

Imajući u vidu osobenosti i potrebe darovite dece, roditelji mogu da omoguće i pomognu detetu da: proširi svoja saznanja i interesovanja, da mu pomognu da misli kritički, da generalizuje informacije, da ih uspešno primenjuje na nove slučajeve i situacije u novim i izmenjenim okolnostima, da ideje iskazuje jasno, razgovetno i da ih razvija u razgovoru sa drugima, da pronalazi alternativna rešenja i razmatra njihove moguće posledice, da planira svoje aktivnosti, razvija kvalitete istrajnosti, upoznaje se sa tehnikom traženja, prikupljanja i sredjivanja podataka. Fleksibilan i kreativan prilaz u poučavanju i učenju znači nudjenje izbora (sa većim brojem mogućnosti) i podsticanja individualne sposobnosti u radu. Učenje sa partnerom (vršnjakom) ili sa grupom može da proširi mogućnosti i za učenje od nekoga i za poučavanje drugih. Darovita deca mogu da imaju koristi od rada sa manje sposobnim, sa sposobnijima kao i sa vršnjacima istih sposobnosti.

Dete koje misli je i dete koje postavlja pitanja i očekuje odgovore pa roditelji treba to da podržavaju, podstiču i razvijaju. Od ranog uzrasta, sposobna deca mogu da budu upoznata i sa komplikovanim i širim idejama koje su predstavljene na jednostavan i imaginativan način.

Dr Milica Andevski
Filozofski fakultet
Novi Sad

OBLICI RADA SA RODITELJIMA KOJI IMAJU DAROVITU DECU

Težište rada sa roditeljima darovite dece je na savetovanju i podršci, pri čemu se prati osnovni zahtev razumevanja dece u njihovoj celovitosti : potrebno je uvažavati porodičnu realnost deteta i pedagoško delovanje, s obzirom da se posebno u oblasti škole pokazalo da nije moguća redukcija deteta samo na njegove kognitivne sposobnosti. Darovito dete treba posmatrati u psihološko-pedagoško-porodičnim uslovima i analizirati ga u relaciji sa njima.

Činjenica je da do danas još nije uobličena profesionalni rad sa roditeljima darovite dece i mnogi nastavnici osećaju se često bespomoćno kada sa roditeljima treba da razgovaraju o osobenostima rada sa darovitima.

U tom smislu postoje različiti oblici rada sa roditeljima koji prate i specifične aspekte darovitosti dece. Ovi oblici rada ponekada se čine trivijalni i podrazumevajući, ponekada su prepušteni intuiciji i kreativnosti samih roditelja koji ih primenjuju, menjaju i dalje oblikuju. Uobičajeni oblici rada sa roditeljima darovite dece su: individualni rad sa roditeljima , grupni rad kao i drugi oblici rada : zajedničke večeri sa roditeljima, razgovori sa roditeljima, svečanosti, pismena komunikacija, posete kućama, interaktivni rad dece i roditelja.

Ključne reči: rad sa roditeljima, oblici rada sa roditeljima.

Dr Milica Andevski
Filozofski fakultet
Novi Sad

FORMS OF WORKS WITH PARENTS WHO HAVE GIFTED CHILDREN

A focus of work with parents who have gifted children is put on counselling and support, whereby the basic requirement of understanding children is in their completeness is followed: it is necessary to consider a family reality of a child and pedagogical work, since it has appeared, especially in the school field, that it is possible to have a reduction of a child only to his/her cognitive abilities. A gifted child should be observed in psychological-pedagogical conditions and analyze him/her in relation to them.

A fact that a professional work with parents of gifted children has not been established by now, many teachers often feel helpless when they need to talk to parents about particularities of work with the gifted.

In that sense, there are different forms of work with parents, which follow specific aspects of the children's giftedness. Such work forms sometimes seem to be trivial and understandable, and sometimes they are left to intuition and creativity of parents themselves who apply, change and shape them further. Usual forms of work with parents of gifted children are the following: individual work with parents, group work as well as the other forms of work: joint evenings with parents, conversation with parents, celebrations, written communication, home visits, interactive work of children and parents.

Key words: work with parents, forms of work with parents.

Dr Snežana Babić-Kekez, Novi Sad

RAZVOJ KOMPETENCIJA RODITELJA ZA VASPITANJE DAROVITOG DETETA

Porodični odnosi se menjaju u pravcu sve veće humanizacije i ravnopravnosti među članovima porodice i time vaspitna funkcija porodice dobija izuzetan značaj. Negovanje darovitosti kod deteta podrazumeva jedinstveno vaspitno delovanje svih činilaca vaspitanja, pre svega roditelja i vaspitno-obrazovne ustanove. Razvijanje kompetencija za odgovornim roditeljstvom postaje društveni, ali i lični, individualni cilj. Konkretizacija tog cilja kao prvi zadatak ističe utvrđivanje obrazovnih potreba roditelja. Utvrđene obrazovne potrebe su polazište za predlog programa rada vaspitno-obrazovnih ustanova u delu koji se odnosi na saradnju sa roditeljima, kao i za obrazovanje roditelja.

Ključne reči: darovitost deteta, vaspitanje, porodica, obrazovne potrebe roditelja, program rada sa roditeljima.

Jolanda Bastalić

Doktorski studij na Odsjeku pedagogije Filozofskog fakulteta u Zagrebu

UDŽBENIK PRIRODE I DRUŠTVA U ČETVRTOM RAZREDU OSNOVNE ŠKOLE KAO POVEZNICA OBITELJI I DAROVITOG UČENIKA

Udžbenik ima neospornu važnost u formalnom, neformalnom pa i informalnom obrazovanju već desetljećima. Kao nerazdvojna poveznica djeteta i budućnosti svojom metodičkom strukturom, a temeljem kulturološkog pristupa nacionalnoj baštini, udžbenik omogućava individualni pristup svakom učeniku te ostavlja prostor učitelju-metodičaru za identifikaciju i usmjeravanje učenika s posebnim potrebama. Njegov grafičko – strukturalni i metodički izgled uključuje komunikacijsku relaciju obitelji i djeteta u zajedničkim promišljanjima i aktivnostima. Nastavni predmet

Priroda i društvo, kao temelj i uvod u znanstvene pristupe (biologija, povijest, zemljopis, povijest...) pruža višestruke mogućnosti i raznovrsne sadržaje na kojima će se prepoznati i nadareni pojedinci. Kako darovitost, tj. nadarenost usmjerava učenika u određena kognitivna područja, upravo je udžbenik, kao izvor znanja, jedna od podrški kojom će obitelj potvrditi svoju aktivnu ulogu u prepoznavanju i poticanju kritičkih i kreativnih vještina i sposobnosti vlastitoga djeteta. Na primjerima udžbenika prirode i društva u četvrtom razredu osnovne škole napravljena je kvalitativna analiza nastavnih sadržaja u kojima se očituje poticanje fluentnosti, fleksibilnosti, originalnosti, elaboracije, znatiželje, složenosti, mašte i izlaganja riziku. Ovaj rad nastao je s ciljem osvješćivanja i osnaživanja potrebe za prethodno navedenim kategorijama u formalnim udžbenicima kako bi se podržala ideja uspjeha za svako dijete, pa time i darovito. Ujedno, daje se prostora obiteljima za sudjelovanje u razvoju i napredovanju njihovih najmlađih članova.

Ključne riječi: udžbenik, priroda i društvo, daroviti učenici, obitelj, škola.

Mr. sc. Vesna Bedeković
Učiteljski fakultet Osijek
Mr. sc. Ante Kolak
Filozofski fakultet Zagreb

SURADNJA RODITELJA DAROVITIH UČENIKA I ŠKOLE I POTPORA LOKALNE ZAJEDNICE

Podemo li od činjenice da svaki učenik ima pravo napredovati u obrazovanju u onolikoj mjeri i onim tempom koji mu je optimalno potreban kako bi maksimalno iskoristio sve svoje potencijale, ta se potreba često postavlja kao jedan od glavnih odgojno-obrazovnih ciljeva. Nadalje, svjesni smo i činjenice da nemamo svi jednake potencijale te da nam je u postupku njihova razvijanja potrebno različito vrijeme i različiti pristupi. Ne uspijemo li učenicima natprosječnih sposobnosti pružiti adekvatnu podršku i pomoć pri njihovom razvoju, preuzimamo odgovornost za velike gubitke kako za društvenu zajednicu tako i za gospodarstvo u cjelini te darovitog pojedinca osobno. Škola bi svaki talent trebala identificirati, razviti i usmjeriti za dobrobit pojedinca i zajednice. Nerijetko škola ovaj zadatak izdvaja kao jedan od najvećih izazova – zadovoljiti intelektualne, emocionalne i socijalne potrebe darovitih učenika. Neki modeli politike prema darovitim i talentiranim učenicima u osnovnoj školi kao odgovorne pojedince izdvajaju: nastavnike, ravnatelje, roditelje, predsjednike školskih odbora, koordinate, predstavnike lokalnih vlasti... U kontekstu uspostavljanja suradnje i poticanja partnerskih odnosa kao dva neizostavna i bitna subjekta mogli bismo izdvojiti roditelje i školu. Suradnja roditelja darovite djece i škole predstavlja proces koji podrazumijeva niz aktivnosti u kojima roditelji sudjeluju zajedno s djelatnicima škole imajući pritom zajednički cilj – dobrobit učenika. Ovaj proces prikazat će se u empirijskom dijelu ovoga rada putem studije slučaja izviđajnog tipa analize (exploratory case studies). Za potrebe ovoga rada ispitivanjem primjera iz stvarnog života izvršit će se evaluacija dvije analize slučaja: obitelji darovitog učenika iz većeg urbanog središta te obitelji darovitog učenika iz manjeg ruralnog naselja.

Kolekcijom intenzivnih podataka o više aspekata potpore škole i društvene zajednice roditeljima darovitih učenika cilj je doći do obuhvatnog razumijevanja odnosa obitelji i škole na ovom obrazovnom području.

Ključne riječi: daroviti učenici, roditelji, škola, lokalna zajednica, suradnja.

Prof. dr Marjan Blažič

Faculty of Education

Ljubljana

CONNECTION BETWEEN FAMILY AND SCHOOL AS A FACTOR OF THE DEVELOPMENT PROMOTION OF GIFTED AND TALENTED

Care for gifted and talented children has to be carried out at all levels and it has to include their entire living space from the family, school to the out-of-school environment. Each of the mentioned factors has its indispensable role that other factors cannot assume, but an individual factor without being coordinated with others cannot be successful. The child grows up, matures emotionally and socially and develops his/her intellectual potentials within the family as well as within the learning environment and in the company of his/her peers.

Polyfactorial understanding of development factors having influence on the child reminds us that the family within the framework of social, cultural and economic factors presents an important element of promoting children's development. Above-average successful individuals are usually subject to special handling within the family as well as at preschool and school institutions while the family as the primary social group with its upbringing style crucially determinates child's development in the widest sense. Interactions between individual dispositions and social environment determine which behaviour and handling motives will actualise and

realize. Child's development can be impoverished already in childhood if his/her wishes and needs are not recognised and if there is no stimulative, diverse and rich educational structure.

Researches have shown that the family can stimulate or obstruct the phenomenon of giftedness and talentedness. The influence of stimulative or unstimulative environment plays a very important role. Differences between both are seen in education evaluation, ambitiousness and aspirations, diversity of cultural life, family atmosphere, upbringing style and level of learning and teaching extension.

Keywords: gifted and talented pupils, family, school, social environment, cultural environment, development promotion.

Bokal N., Čad M., Bajc J. in Valenčič Zuljan M.

Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta

KAKO UČITELJI FIZIKE PREPOZNAJU NADARENE UČENIKE TE KAKO OCENJUJU PRIHVAĆENOST NADARENIH UČENIKA OD STRANE RODITELJA I ŠKOLSKIH KOLEGA

Nadareni predstavljaju dragocjenost svakog društva, što se iskazuje u visokim pragmatičnim očekivanjima u učinkovitosti i korisnosti pojedinca. Briga za razvoj nadarenih predmet je osobitog zanimanja sve brojnijih udruženja u sve većem broju država. Isto je tako važno i individualno doseganje nadarenosti koje proizlazi iz temeljnog prava svakog pojedinca na optimalan razvoj, koji ne smije štetiti ostalim grupama i pojedincima. Za razvoj nadarenog učenika ima značajnu ulogu obitelj, učitelji te vršnjaci. Kooperativna suradnja učitelja i roditelja je od ključnog značaja za razvoj nadarenog djeteta. Roditelji mogu pomoći učitelju pri odluci, kako bi on učinio sve što je u njegovoj moći da zadovolji potrebe njihovog djeteta. S druge strane pak učitelj može njima pomoći da lakše razumiju dijete, njegovu "različitost" te njegove potrebe. Ovo doprinosi uspostavi pozitivnog međusobnog odnosa, koji djetetu omogućava brže napredovanje. U odnosnom će prilogu biti predstavljeni rezultati

istraživanja, koje se odvija u školskoj godini 2007/08 te koje je obuhvatilo 213 učitelja fizike koji podučavaju u osnovnim školama u Republici Sloveniji. U istraživanju smo između ostalog željeli ustanoviti: koje osobine imaju prema prosudbi učitelja nadareni za fiziku te kako su učenici nadareni za fiziku prema prosudbi učitelja prihvaćeni od strane školskih kolega, odnosno od strane roditelja.

Adrijan Božin

Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača
Vršac

STILOVI VASPITANJA DAROVITIH

Pojmovi *vaspitanje* i *stilovi vaspitanja* se često upotrebljavaju u literaturi, ali u različitom značenju i uglavnom bez prethodnog definisanja, što neretko dovodi do pojmovne zbrke. Stoga ćemo se, u ovom radu, najpre pozabaviti njihovim definisanjem. Zatim ćemo ukazati na najvažnije probleme na koje se nailazi u istraživanjima vaspitnih stilova. Središnji deo rada predstavlja analiza istraživanja stilova vaspitanja darovitih. S obzirom da je, u nekim svojim aspektima, razvoj darovitih specifičan, može se očekivati da su i stilovi vaspitanja kojima su oni izloženi, specifični. Na kraju, ukazaćemo na moguće efekte vaspitnih stilova na razvoj darovitosti.

Ključne reči: vaspitanje, stilovi vaspitanja, daroviti, razvoj darovitosti.

Dr Aurel A. Božin

Učiteljski fakultet, Beograd

РАЗВОЈ ОДНОСА ИЗМЕЂУ РОДИТЕЛЈА И НЈИХОВЕ ДАРОВИТЕ ДЕЦЕ

U radu se najpre razmatraju promene tokom vremena u odnosima između roditelja i njihove dece tokom životnog ciklusa. U nastavku se, na osnovu podataka iz nekih od najznačajnijih istraživanja razvoja darovitosti tokom prethodnih nekoliko decenija, skicira razvoj odnosa između roditelja i njihove darovite dece. U završnom delu rada se ukazuje na značaj razvoja odnosa između roditelja i dece za prepoznavanje i identifikaciju, odnosno vaspitanje darovitih.

Кључне речи: darovita deca, roditelji, porodični razvoj, prepoznavanje i identifikacija darovitih, vaspitanje darovitih.

Проф. др Гордана Будимир-Нинковић

Педагошки факултет

Јагодина

САРАДЊА ПОРОДИЦЕ И ШКОЛЕ У ЦИЉУ МОТИВАЦИЈЕ ДАРОВИТИХ УЧЕНИКА

О значају сарадње породице и школе за правилан развој деце се веома често расправља и полемише на разним нивоима. Знајући да су бројни задаци породице и школе заједнички, у циљу обезбеђивања услова, праћења развоја даровитих ученика, нужна су студиозна, интердисциплинарна истраживања. То је посебно значајно због упознавања специфичности развоја даровитих. Због тога је веома битна сарадња породице и школе;

да би оне размењивале информације, знања и искуства о својој улози у процесу осамостаљивања детета, мотивацији за усавршавање учења, стицање знања, развој способности, те истраживање и проучавање садржаја за које су даровити ученици посебно заинтересовани.

Будући да савремени развој друштва, науке и технике утиче на васпитну улогу породице и да је напредовање даровитих ученика заједнички циљ породице и школе, значајно је подстицати одговорност и самосталност даровитих ученика у учењу.

Да би родитељи пружили адекватну помоћ, подстицали развој и напредовање даровитих, сарадња са школом је управо због тога специфична и посебно значајна. Јер, нема сумње да је мотивација даровитих ученика итекако потребна.

Кључне речи: породица, школа, сарадња, даровити ученици, развој, мотивација, учење, одговорност, самосталност.

**Izvanr. prof. dr . Mara Cotič,
Univerza na Primorskem, PEF Koper**

МАТЕМАТИЧКИ НАДАРЕНИ УЧЕНИЦИ I NASTAVA МАТЕМАТИКЕ

Iako je vrlo teško definirati matematičku nadarenost, odnosno matematički nadarenog učenika, ipak možemo sa sigurnošću tvrditi da matematički nadareni učenici brže i dublje usvoje matematičke pojmove i koncepte te uspješnije rješavaju različite matematičke probleme. Učitelji bi kod podučavanja nadarene djece trebali izbjegavati tradicionalni način podučavanja. U sustavu podučavanja matematike u Sloveniji je još uvijek prečesto naglasak na automatizaciji aritmetičkih činjenica umjesto na strategijama rješavanja i istraživanja problema koji su vrlo bitni za postizanje viših misaonih procesa kod učenika, a osobito kod nadarenih učenika. Za razvoj je strategija, naime, nužno upotrebljavati tehnike podučavanja koje se razlikuju od tradicionalnih. Suvremena istraživanja pokazuju da je u tu svrhu vrlo korisna uporaba istraživačkih i suradničkih oblika učenja i podučavanja koji potiču

učenike na aktivnije učenje, na verbalizaciju rješavanja problema, usporedbu i izmjenu različitih strategija rješavanja te metakogniciju. Nastava matematike se ne smije suziti na mehanicističko prihvaćanje pojmova, koncepata i operacija, već je njegov temeljni cilj promijeniti ulogu učenika iz uloge pasivnog slušatelja u aktivnog oblikovatelja vlastitog učenja. Samo ovakva matematička nastava doprinosi razvoju mišljenja matematički nadarenog učenika jer je usmjerena na postupnu izgradnju misaonih procesa. "Mentalne se sposobnosti moraju upotrebljavati da bi se mogle razvijati", kaže Bruner, dok Piaget dodaje da "logika nije urođena, već se neprestano konstruira, zbog čega je prva zadaća nastave matematike upravo razvijanje mišljenja." Svrha podučavanja matematički nadarenog učenika, dakle nije u tome da on matematiku samo "uči", već nasuprot, temeljna je svrha u tome da nadareni učenik otkriva i gradi. Značajka matematičkog mišljenja je, naime u aktivnostima rješavanja problema. Tako ćemo u prilogu prikazati, na koji način kod nadarene djece razvijati strategije rješavanja različitih vrsta matematičkih problema (problema s više rješenja; problema koje možemo riješiti na različite načine; problema koji nemaju dovoljno podataka za rješenje; problema koji imaju podataka više nego je potrebno za rješavanje problema). Kao što su se različiti matematički koncepti i teorije kroz povijest često razvili u situacijama, kada je trebalo riješiti problem, a dotadašnja sredstva za rješavanje nisu bila dovoljna, isto tako bi matematički nadareni učenici trebali matematičke probleme rješavati vlastitim razmišljanjem. Učitelj ne bi nikada trebao zamijeniti učenikov angažman, jer bi na taj način poništio formativnu razinu matematičkog obrazovanja. Ako nadareni učenik problem ne rješava osobno, onda ne potičemo njegove umne sposobnosti i njegov pozitivan odnos, odnosno ljubav prema matematici.

Ključne riječi: nastava matematike, matematički nadaren učenik, rješavanje i istraživanje problema, strategije

Др Еуђен Чинч

Висока школа струковних студија за образовање васпитача
“Михаило Палов” Вршац

ПОРОДИЦА И ПОДСТИЦАЊЕ МУЗИЧКЕ ДАРОВИТОСТИ У ИСТОРИЈСКОМ И ДРУШТВЕНОМ КОНТЕКСТУ – ОСВРТ НА БИОГРАФИЈЕ СЛАВНИХ ЛИЧНОСТИ

Веома је занимљиво, када себи поставимо за циљ проучавање утицаја породице на подстицање музичке даровитости, осврнути се на биографије истакнутих музичара, стваралаца и извођача, који су у различитим историјским моментима и друштвеним ситуацијама достигли саме врхове у областима својих уметничких интересовања. Такав осврт омогућава нам стварање одговарајуће слике о околностима у којима су даровити појединци у прошлости долазили до перформанси и такође, може дати одговоре на нека питања у вези подстицања даровитости од стране породице у временима у којима живимо.

Кључне речи: породица, даровитост, таленат, историјски и друштвени услови, развој.

Др Саво Ћебић

Учитељски факултет Београд - наставно одељење у Вршцу
Висока школа струковних студија за образовање васпитача
»Михаило Палов« Вршац

ОТАЦ, СИН И ЈЕДАН ФАНТАСТИЧАН ЗАДАТАК

У историјском развоју математике дешавало се (и дешава се) да су потомци угледних математичара у математичким наукама давали врхунске резултате. Тешко је и помислити да деца нису, у том смислу, била под великим утицајем родитеља

или блиских рођака. Познате се и породице које су у неколико генерација изнедриле више истакнутих светских математичара. Рецимо, Бернули (Bernoulli) позната породица швајцарских научника холандског порекла, чији су преци због верског прогона крајем XVI века пребегли из Антверпена у Бал, у двама генерацијама дала је осам врхунских математичара, професора универзитета.

У раду је демонстрирано решење једног веома занимљивог математичког задатка, који су решавали отац (професионални математичар) и син, потенцијални математичар. Решење је тражило солидно математичко познавање једне математичке теорије (где је отац био у предности), али и оригиналне, свеже и надамсе лепе идеје у којима је предњачио син.

Кључне речи: задатак, формулација, полином, коефицијенти, теорема, математичка индукција.

Inspector școlar, inst. Silvia Dan

Institutor, Radmila Luchici

Director, ed. Camelia Mîțu

Timisoara

ROLUL FAMILIEI IN EDUCAREA COPILULUI

*Eu sînt copilul. Tu ții în mîinile tale
destinul meu.*

*Tu determini în cea mai mare măsură,
dacă voi reuși sau
voi eșua în viață.*

Dă-mi, te rog, acele lucruri care mă vor îndrepta spre fericire.

*Educă-mă, te rog, ca să pot fi o
binecuvîntare pentru lume...*

(din Child's Appeal, Mamie Gene Cole)

Alături de școală, familia este unul din factorii care se preocupă de educația omului. De educația oamenilor se ocupă și alte persoane, instituții și organizații sociale, dar influențele educative exercitate de acestea sunt mai puțin organizate decât cele ale familiei și școlii.

Familia exercită o influență deosebit de adancă asupra copiilor. O mare parte dintre cunoștințele despre natură, societate, deprinderile igienice, obișnuințele de comportament, elevul le datorează educației primite în familie, sau cum am mai spune în limbajul comun: "a avea cei șapte ani de acasă". Din perspectiva sociologică, familia este instituția fundamentală în toate societățile.

Rolul familiei este foarte important în dezvoltarea copilului, din următoarele puncte de vedere : fizic, intelectual, moral, estetic. Atmosfera familială influențează mult dezvoltarea copilului supradotat. Ea poate fi analizată după mai mulți indicatori , cei mai importanți fiind următorii:

- modul de raportare interpersonal al părinților (nivelul de apropiere și înțelegere , acordul sau dezacordul în legătura cu diferite probleme);
- ansamblul de atitudini al membrilor familiei în raport cu diferite norme și valori sociale;
- gradul de coeziune al membrilor grupului familial;
- modul în care este perceput și considerat copilul;
- modul de manifestare a autorității părintești (unitar sau diferențiat);
- gradul de acceptare a unor comportamente variate ale copiilor;
- nivelul de satisfacție resimțit de membrii grupului familial;
- dinamica apariției unor stări conflictuale și tensionale;
- modul de aplicare a recompenselor și sancțiunilor;
- gradul de deschidere și sinceritate manifestat de membrii grupului familial. Climatul familial determină, pe de o parte , eficiența influențelor educative la toți copiii și în special la copiii supradotați, dar pe de altă parte, are un rol important în creșterea și dezvoltarea copilului și adolescentului. Oamenii poartă întreaga viață imprimată în starturile profunde ale personalității, schema socio-afectivă pe care au absorbit-o în momentul contactului conștient cu lumea. Cheia modului de a

vedea, de a simți, de a stabili raporturi cu ceilalți membri ai societății trebuie căutată în particularitățile medului originar, deci în particularitățile conviețuirii cu cei care au format familia. Acolo este locul unde copiii au construit prototipuri pentru toate relațiile umane fundamentale, cum ar fi relațiile de supra sau subordonare, de complementaritate, de reciprocitate, acolo se descoperă comportamentele sociale elementare, cum ar fi apărarea drepturilor proprii și respectarea drepturilor altora. Schema fundamentală grupului familial, a creșterii copiilor se formează prin modelul relațiilor dintre părinți, pe modelul relațiilor dintre aceștia și copii. Cea mai mare parte dintre părinți educă așa cum au fost educați. Dar familia nu oferă numai premisele socializării. Ea oferă copilului și posibilități de a se defini pe sine, prin jocul comparațiilor, al intimităților, al rivalităților, de a-și însuși modele la care individualitatea sa în formare se poate referi în mod constant, posibilitatea de a-și descoperi, cu alte cuvinte, poziția proprie în universul social. Grupul familial joacă deci același rol și în cucerirea coerenței personale. Iată cum jocul continuu de acțiuni și reacțiuni care are loc în mediul familial contribuie și la socializarea și la individualizarea copilului, la constituirea principalelor resurse care determină specificul dinamic al personalității.

Încă Platon în "Protagor" și Aristotel în "Politica", iar mai târziu Jan Amos Comenius menționau că actul educațional va fi eficient doar atunci când familia, școala și societatea își vor unifica eforturile. Chiar și în cadrul unui parteneriat educațional eficient familiei îi revin, totuși, cele mai relevante funcții:

- asigurarea condițiilor favorabile pentru securitatea și dezvoltarea psihofizică a copilului;
 - crearea mediului relațional care ar influența direct socializarea copilului;
 - crearea unui climat psihologic favorabil pentru satisfacerea trebuinței de respect de sine a copilului și a condițiilor oportune pentru explorarea sinelui/autocunoaștere;
 - încurajarea tentației copilului pentru autoeducație;
- oferirea unor modele relaționale și comportamentale.

Calitatea familiei asigură progresul durabil al unei civilizații. Această concluzie este confirmată de studiul realizat de antropologul britanic John D.Unwin, care a cercetat peste 80 de civilizații dispărute pe parcursul a 4 mii de ani, fiecare dintre acestea afirmându-se printr-un ansamblu de reguli conservatoare, celor cu referire la familie revenindu-le rolul de bază.

Проф. др Мирко Дејић

Учительски факултет у Београду

Мр Александра Михајловић

Учительски факултет у Јагодини

УЛОГА ПОРОДИЦЕ У ИДЕНТИФИКАЦИЈИ И РАЗВИЈАЊУ МАТЕМАТИЧКЕ ДАРОВИТОСТИ КОД ДЕЦЕ

Породица представља најзначајнију социјалну групу која делује на човека током целокупног његовог живота. Родитељи имају важну улогу не само у процесу идентификације потенцијално даровитих, већ и када је у питању доношење одлука о организацији даљег васпитно – образовног рада са овим ученицима. Родитељи треба правилно да усмеравају и подстичу своју децу и да им пружају адекватну подршку како би она у потпуности развила своје могућности и интересовања.

Неки фактори, попут образовног статуса родитеља могу имати велики значај, како за интелектуални развој, тако и за манифестовање различитих врста даровитости, од којих је једна и даровитост за математику. У овом раду покушали смо да испитамо да ли образовни статус родитеља утиче на појаву даровитости за математику. Такође, на основу резултата анкетирања родитеља ученика млађих разреда основне школе, покушали смо да испитамо које карактеристике математички даровитих ученика родитељи најчешће уочавају. Приказаћемо и улогу родитеља, старатеља и мецена у откривању и развијању даровитости великих математичара. Биће изнет и пример

успешног такмичара на светским такмичењима из математике и астрономије, ученика математичке гимназије.

Кључне речи: родитељи, даровити за математику, велики математичари, идентификација.

Академик Босилка Ђорђевић

Српска академија образовања, Београд

МОГУЋНОСТИ ПОРОДИЦЕ У ПОДРЖАВАЊУ ЊИХОВЕ ДАРОВИТЕ ДЕЦЕ

Породица је увек била од великог значаја за подизање и васпитање деце и младих. И у данашње време она није ништа мање значајна иако су се у великој мери променила схватања о породици и њеним функцијама. У земљама тзв. транзиције, улога породице је постала тежа и сложенија због крупних промена (и потреса) у привредној и економско-друштвеној сфери живота, а посебно због промењених вредности. Како у таквим околностима породица може да обавља своје бројне функције, и посебно, како да препозна даровито и креативно дете? На који начин охрабрити родитеље и породицу за ефикаснију реализацију значајних потенцијала њихове даровите деце?

У овом прилогу биће речи о томе, према којим својствима и особеностима детета родитељи могу да препознају даровитост и креативност. При томе је важан узраст детета и сарадња са другима (предшколске установе, школе, дечији и омладински клубови и организације изван школе), због усклађеног деловања у реализацији потенцијала њихове деце. Нека искуства и сазнања из света о томе могу бити корисна и нашим родитељима и породицама.

Кључне речи: породица, даровитост, подршка, својства даровитих.

Dr Ivan Ferbežer

Bistrica ob Dravi, Slovenija

OCENJEVALNA LESTVICA STARŠEV ZA ODKRIVANJE POTENCIALNIH TALENTOV

Z namenom, da bi starši učinkoviteje in veljavneje identificirali nadarjene in talentirane otroke, so v svetu razviti različni instrumenti v obliki ocenjevalnih lestvic in vprašalnikov.

Večina izmed njih vprašuje starše o biografskih informacijah razvoja otroka, kot na primer. Podatki o zgodaj izraženih interesih, sposobnostih in spretnostih. Nekateri izmed teh instrumentov v obliki ocenjevalne lestvice sprašujejo starše o oceni, kako pogosto so opazili specifične karakteristike, ki bi lahko predstavljale indikacije nadarjenosti. Zelo redke pa so tovrstne uradno objavljene forme standariziranih ocenjevalnih lestvic in vprašalnikov. Da bi zapolnili to vrzel in starše aktivno vključili v širokotračni proces identifikacije talentov, bomo predstavili OCENJEVALNO LESTVICO STARŠEV ZA ODKRIVANJE POTENCIALNIH TALENTOV. Omenjena ocenjevalna lestvica omogoča oceno značilnosti, oziroma kvalitet karakteristik nadarjenosti z izračuni povprečnih rezultatov. Za vsako od petih skal: intelektualne sposobnosti, učne sposobnosti, kreativne sposobnosti, socialne sposobnosti in umetniške sposobnosti. Omenjene areje razvoja so tudi vsebovane definicijsko v vseh sodobnih koncepcijah nadarjenosti.

Odgovori so stopnjevani od 1 do 4 in v primeru, da je povprečje 3 na eni ali več omenjenih lestvicah, lahko predstavlja zadostno osnovo za začetek procesa individualiziranega edukacijskega načrtovanja.

DR. IVAN FERBEŽER
MIRNA ULICA 6
2345 BISTRICA OB DRAVI
SLOVENIJA, EUROPE
T: 00386 (0) 2 661 19 31
F: 00386 (0) 2 661 19 32
E.M.: ivan.ferbezer@siol.net

PARENTS SCALE FOR DISCOVERING POTENTIAL TALENTS

There are several instruments in form of estimation scales and questionnaires in the world in order to help parents identify gifted and talented children more efficiently.

Most of these instruments are asking parents about biographic information about child development such as for instance information about early expressed interests, abilities and skills. Some of these instruments in form of evaluation scale are asking parents about evaluation about how often they noticed specific characteristic, that could present identification of giftedness. Such officially published forms of standardized evaluation scales and questionnaires are very rare. In order to fulfill this gap and include parents into the broad-gauge process of talent identification we will present Parents evaluation scale for discovering potential talents.

The mentioned evaluation scale enables evaluation with characteristics or characteristics' qualities of giftedness with calculation of average results for each of five scales: intellectual abilities, educational abilities, creative abilities, social abilities and artistic abilities. The mentioned fields of development also included definition field in all modern conceptions of giftedness.

The answers are intensified from 1 to 4 and in case if the average is 3 on one or more mentioned scales this can represent the base for the beginning of individualized educational planning process.

Dr Olivera Gajić
Filozofski fakultet
Novi Sad

PORODICA KAO ČINILAC PODSTICANJA DAROVITOSTI I IZBORA ZANIMANJA

Autorka u radu razmatra ulogu porodice u složenim i dinamičnim procesima formiranja ličnosti, posebno njene mogućnosti u kreiranju podsticajnog okruženja i pružanja adekvatne podrške razvoju darovitosti.

U zavisnosti od društveno-ekonomskih, socio-kulturnih i drugih uslova života porodice, mogućnosti i razvijenosti porodičnih funkcija, stabilnosti i karaktera odnosa u porodici, te sposobnosti roditelja da ostvaruju sve složenije funkcije, porodica se javlja kao pozitivan ili negativan činilac podsticanja darovitosti.

U tom kontekstu prezentuju se rezultati teorijsko-empirijskog istraživanja o porodici kao nezaobilaznom činiocu podsticanja darovitosti dece i izbora njihovog zanimanja, što se odražava na njihovo (ne)zadovoljstvo stečenim obrazovanjem, profesionalni razvoj, vrednosne orijentacije i zadovoljstvo životom uopšte. Posebno se osvetljava problem podsticanja darovitosti i izbora zanimanja dece lišene roditeljskog staranja i normalnog porodičnog života.

Ključne reči: porodica, darovitost, izbor zanimanja, deca bez roditeljskog staranja, hraniteljske porodice.

Akademik Grozdanka Gojkov

Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača "Mihailo Palov" Vršac

Učiteljski fakultet Beograd

ISTRAŽIVANJA PORODICE KAO FAKTORA PODSTICANJA
DAROVITIH
- DOMETI I OGRANIČENJA -

Cilj ovoga rada je da podstakne razmišljanja o metodološkim uglovima istraživanja tematike skupa i da traga za odgovorima na pitanja za koja bismo želeli da je pedagogija već našla rešenja. Dakle, u podtekstu je ovo pitanje pitanje: šta se događa sa metodologijom pedagogije u oblasti porodičnog vaspitanja; koliko svetla unosi u područje porodice kao faktora podsticanja darovitih, tj. dokle idu njeni dometi i koja su ograničenja; koliki je doprinos metodologije u istraživanju finog, fluidnog područja porodičnog vaspitanja i darovite dece u njoj. Kao podrška daju se nalazi istraživanja ove tematike i interpretacija.

Ključne reči: pedagoška metodologija, porodica kao vaspitni faktor, daroviti.

Mr Aleksandra Gojkov-Rajić

Učiteljski fakultet

Beograd

ULOGA PORODICE U POSTIZANJU VRHUNSKIH
OSTVARENJA IZ UGLA ZNAMENITIH PISACA NEMAČKE
KNJIŽEVNOSTI

Neosporna je činjenica da je uloga porodice u životu svakog pojedinca, bio on darovit ili ne, veoma značajna, ali do danas se još nije moglo sa sigurnošću utvrditi koliki je njen doprinos ostvarivanju visokih postignuća darovitih pojedinaca. Longitudinalna studija u kojoj je dr Grozdanka Gojkov pratila grupu kao darovite idantifikovane dece do njihovih zrelih godina pokazala je da su se neki od njih dokazali čak i u veoma nepovoljnoj porodičnoj situaciji, dok su drugi i u veoma povoljnom porodičnom okruženju zapostavili svoju darovitost i nisu ostvarili očekivana postignuća. Zanimljivo je isto pitanje sagledati i iz obrnute perspektive, to jest pozabaviti se biografijama onih koji su se dokazali kao uspešni i u njima potražiti mesto i ulogu porodice u njihovom razvojnom putu. Istorija književnosti je bogat izvor za ovakvo istraživanje, jer nudi pregršt biografija ostvarenih darovitih. U ovom radu će se pažnja usmeriti na nemačku književnost, iz koje su neka imena, pomenimo samo najpoznatije: Gete, Šiler, Tomas i Hajnrih Man, Hese ... ušla u okvir onoga što se danas podrazumeva pod pojmom svetske književnosti, te će se iz biografija ovih poznatih stvaralaca pokušati «pročitati» uloga porodice u njihovom ostvarivanju.

Ključne reči: daroviti, porodica, nemačka književnost.

Prof. dr Radovan Grandić
Milena Letić, diplomirani pedagog
Filozofski fakultet
Novi Sad

PORODICA KAO FAKTOR PODSTICANJA DAROVITOSTI

Porodica je bila i ostala prva i najvažnija škola života u kojoj dete stiče prva znanja, veštine i navike. Ona je temeljna, a u isto vreme i promenljiva društvena grupa. Na njoj je velika odgovornost kada je u pitanju dete. U njoj dete razvija svoju ličnost i što je ono mladje uticaj roditelja je veći.

Uloga porodice u opštem razvoju, a posebno u razvoju darovitosti je velika. Često se predpostavlja da darovita deca imaju i darovite roditelje. Zatim, ističe se da darovita deca žive u porodicama višeg socioekonomskog statusa. Istraživanja su pokazala da je za razvoj darovitosti važnije aktivno angažovanje roditelja u vaspitanju dece nego njihov stepen obrazovanja ili ekonomske moći.

Osim podsticanja emocionalnog i socijalnog razvoja jedan od važnih ciljeva porodičnog vaspitanja jeste i pomoć i hrabrenje deteta u intelektualnom razvoju i razvoju ličnih potencijala za učenje. Deca koje roditelji podstiču i koja su uključena u različite aktivnosti i oblike učenja, kako u školi tako i van nje, pokazuju veća dostignuća. Roditelji koji su zainteresovani za napredovanje deteta podstiču njegove različite interese, hobije, igre i druge aktivnosti, više sa njima komuniciraju, diskutuju, razmenjuju ideje, učestvuju u različitim kulturnim aktivnostima. Npr. deci kojoj je već u predškolskom uzrastu bila dostupna primerena literatura, kojoj su roditelji posvetili pažnju i vreme pokazala su veće interesovanje i bolji uspeh u školi.

Da li će roditelji, kao prvi vaspitači, uspeti u razvoju ličnosti deteta zavisi od nekoliko činilaca: pre svega roditelji treba da vole svoje dete, da ono bude željeno; oni treba i da umeju da vaspitavaju dete jer sama ljubav, ma koliko je važna, nije dovoljna;

roditelji treba da imaju uslove za vaspitanje deteta, a najvažnije je da detetu posvete dosta vremena.

U fazi razvoja, posebno razvoja stvaralačkih sposobnosti roditelji imaju veliku odgovornost da stvore takvu okolinu za učenje i razvoj koja će u prvom redu potpomoći razvoj motivacije. Zbog toga je nužno da roditelji pokazuju emocionalnu toplinu i samopuzdanje, pozitivne stavove prema učenju, visoka očekivanja od sebe i svoje dece, interes za uspeh deteta.

Ključne reči: porodica, darovitost, razvoj ličnosti

Prof. dr Isidor Graorac

Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača
Novi Sad

NOVI ODNOSI IZMEĐU RODITELJA I DECE – USLOV DA DETE BUDE ONO ŠTO JESTE

Autentični odnosi u porodici najvažniji su činilac optimalnog razvoja ličnosti, prema tome i primarni faktor koji utiče na kreativno samopotvrđivanje i ispoljavanje darovitosti deteta.

Ova problematika se može razumeti samo u svetlu saznanja o krizi i raspadanju savremene porodice. Protivrečnosti tradicionalnog i post/modernog u životu roditelja i dece može biti i stimulan, ne samo barijera u ispoljavanju darovitosti.

Mr Gordana Ilić Marković
Univerzitet u Beču
Austrija

POVEZANOST IZMEĐU PORODICE I ŠKOLE U PODSTICANJU RAZVOJA NADARENOSTI KOD DECE

Pri izradi strategija u obrazovanju pojedinca potrebno je napraviti razliku između dobrih i nadarenih tj. izuzetno nadarenih učenika. Dobri učenici postaju dobri stručnjaci u već utvrđenim oblastima, a nadarenost nosi sa sobom i kreativnost, te time nadareni ne teže reprodukovaju znanja već svojom kreativnošću prosecaju nove puteve i iznalaze nove strategije. Zato ne treba olako pripisivati dobrom učeniku nadarenost, a naderen učenik ne mora biti istovremeno i dobar učenik u klasičnom smislu. I jedan i drugi imaju svoje kvalitete, ali se načini njihovog obrazovanja moraju razlikovati ako nam je cilj da svaki pojedinac dobije obrazovanje „po meri“. Školstvo se teoretski odavno odreklo principa egaliteta, težnji da se prvenstveno dostigne prosek. Praksa međutim, suočena sa velikim odeljenjima, mnogobrojnim predmetima, te nedostatkom vremena neophodnog da bi se svakom učeniku posvetila odgovarajuća pažnja pokazuje još mnoge znakove ovog principa. Nadarenost ostaje u domenu potencijalnog sve dok ne postane vidljiva delovanjem. Da bi pojedinc mogao da iskaže svoju nadarenost mora ovladati tehnikama. Porodica može prepoznati nadarenost deteta, ona može već u ranom periodu podstaći dete da ovlada potrebnim tehnikama, ali samo u oblasti/oblastima kojima vladaju njeni članovi. Već u okviru porodice dete bi trebalo da dobije mogućnost da ovlada praktičnim kompetencijama važnim za svakodnevni život. Škola i društvo u celini su ipak ti koji će u dugoročnom procesu širokom ponudom omogućiti svakome ponaosob da savlada tehnike kroz koje može da iskaže svoju nadarenost. U obrazovnom procesu je dakle od velike važnosti stalna kooperacija, usaglašavanje i međusobno nadopunjavanje delovanja celokupnog okruženja deteta: porodice, prijatelja i škole. Početkom školovanja dete iz jedne homogene ulazi u heterogenu sredinu u kojoj treba tek da nauči da iskaže svoju osobenost. Iz tog razloga su

npr. testovi sposobnosti neadekvatan instrument u ocenjivanju nadarenosti.

Postavlja se pitanje u kojoj meri škola tj. obrazovni sistem u celini, a u kojoj meri sami roditelji mogu uticati na pravilan razvoj i odgovarajuće usmerenje dece i u kojim oblastima se jednima ili drugima može i mora dati prednost. Ako bi se težište stavilo na razvoj u porodici, ne bi li to neumitno značilo da su deca (visko)obrazovanih roditelja u prednosti već mestom svog odrastanja? Činjenica je da se sociološki i ekonomski položaj porodice u većini istraživanja u oblasti obrazovanja pokazao kao odlučujući faktor što zahteva od školstva brzu reakciju. Time je postaje jasnije zašto se pitanju odnosa porodičnih i školskih faktora mora sistematski posvetiti veća pažnja nego što je to do sada bio slučaj. U protivnom mnogi talenti nikada neće doći do izražaja što predstavlja „uništavanje kapitala“.

Проф. др Станоје Ивановић

Учитељски факултет, Београд

ПОРОДИЧНИ УСЛОВИ, СЛОБОДНО ВРЕМЕ И КРЕАТИВНОСТ МЛАДИХ

У раду се разматрају породични услови младих и њихов утицај на активности у слободном времену, па и на испољавање и развој креативности. Различита социјална искуства и различите могућности за неговање интересовања, јављају се и као (де)стимулативни фактори за развој креативности и стваралачког деловања младих. Међутим, ширење техничких достигнућа и униформално коришћење техничких средстава као извор културних утицаја, постаје универзалан начин културног изражавања који спутава креативност младих.

Кључне речи: породични услови, културне активности, креативност младих.

Спец.сци Татјана Јашин Мојсе
ОШ Младост
Вршац

КУЛТУРНИ МИЉЕ ПОРОДИЦЕ КАО ДЕТЕРМИНАНТА ЗА РАЗВИЈАЊЕ ДЕЧЈЕ КРЕАТИВНОСТИ

Циљ рада је да истражи утицај културног миљеа породице на процес успостављања црта и особина личности код појединца; резултат тог међудејства од позитивног културног миљеа до акултурације, развоја дечје креативности и њенљ усмерености. Рад прати упитник отвореног типа за родитеље као респоденте.

Кључне речи: породица, култура, утицај, креативност.

Доц. др Бисера Јевтић
Висока школа струковних студија за васпитаче
Крушевац

СТРУКТУРА МЕТОДЕ ПОДСТИЦАЊА ДАРОВИТОСТИ У ПОРОДИЧНОМ ВАСПИТАЊУ

Породица као најчвршћа група и стабилна целина својим васпитним деловањем применом методе подстицања даровитости у моралном васпитању, значајно утиче на социјализацију детета и на особености индивидуе која се треба развити у моралну личност. Најистакнутији видови родитељске емоционалне подршке даровитости њиховој деци како наводи Страјт су: "награђивање, мотивисање, моделовање позитивних ставова и активирање дечјег интересовања за задатак" (Stright,

Е. 2001. 457). Подстицање представља примарну основу емоционалне подршке родитеља, док разумевање и прихватање емоција деце секундарну. Ако родитељи обезбеђују богате метакогнитивне инструкције које пренесу на јасан начин али не обезбеде дечје интересовање за задатак, деца могу изгубити мотивацију или жељу да уграде родитељску метакогнитивну информацију у своју стратегију коришћења метакогнитивног знања које служи за саморегулацију понашања.

Претпоставили смо да у структури различитих васпитних поступака методе подстицања даровитости у породичном васпитању доминирају методе усмерене на развој личности у односу на оне које утичу на формирање понашања личности.

Ради проверавања ове хипотезе анализирали смо одговоре испитаника из инструмената SPP_P (скала процене подстицања у породици) и VPP_P (васпитни поступци подстицања у породици).

Резултати факторске анализе потврђују хипотезу да методе подстицања даровитости у породичном васпитању које су усмерене на развој личности доминирају у односу на формирање понашања. Наиме, антиципација као први доминантни факторски скор као и еманципација као други по реду, доминирају како са становишта структуре, тако и са становишта учесталости у односу на усмеравање понашања – трећи факторски скор.

Проф. др Бранко Јовановић
Педагошки факултет
Јагодина

САРАДЊА ПОРОДИЦЕ И ШКОЛЕ КАО ФАКТОР ПОДСТИЦАЊА ДАРОВИТОСТИ УЧЕНИКА

У раду се објашњава потреба свеобухватније и садржајније сарадње између породице и школе као веома значајног услова подстицања даровитости ученика. Посебно се разматрају специфичности, смисао, значај, принципи, облици и садржаји сарадње између родитеља-наставника-одељењских старешине и стучних сарадника на плану обезбеђивања оптималних социо-психолошких и других услова у циљу развијања даровитости, самоактуелизације и јачања личности даровитих ученика.

У раду се указује на најчешће грешке, слабости и проблеме (и њихове узроке) у сарадњи породице и школе у васпитању и образовању даровитих ученика и истиче се неопходност педагошког образовања родитеља и наставника као примарног чиниоца успешне сарадње између породице и школе.

Dr Stipan Jukić
Trogir, Hrvatska

OBRAZOVANJEM DO USPEŠNOG RODITELJSTVA

Autor polazi od stava da brojni roditelji ne poznaju dovoljno psihofizičke karakteristike svoje dece, sadržaje i metode rada sa njima. Za uspešan razvoj dece u porodici roditelji trebaju poznavati bar osnovne Porodične pedagogije i Razvojne psihologije. Da bi se to postiglo potrebno je da predškolske ustanove i škole, bar osnovne, organizuju školu za roditelje, u kojima bi se roditelji, po unapred utvrđenom planu i programu, osposbljavali za uspešan rad sa svojom decom. Insistira se na različitim - individualnim i grupnim programima, posebno za rad sa obdarenom decom. Autor navodi moguće teme za školu za roditelje iz oblasti učenja učenja.

As.univ. drd. Gabriela Kelemen
Facultatea de Științe ale Educației și Asistență Socială
Universitatea "Aurel Vlaicu" Arad

SPRIJINIREA SUPRADOTAȚILOR PENTRU ACCEDEREA LA EXCELENȚĂ PRIN INTERMEDIUL MENTORATULUI

The theory and practice of pedagogy help teachers in their activities of identification and education of gifted children. But, it is important find those opportunities which can determine the gifted children to develop their native aptitudes. A real intelligence and also a real aptitude can be develop to their maximum potential if the system of education provides an education programmer who suits with gifted children abilities. Intrinsic motivation, coherent programmer and dedicated teachers all together could help gifted child to access excellence. In order to realize that objective we propose an alternative programmer to gifted child education. This alternative is the method of mentoring. This method provides

activities and counseling to the gifted child adaptive to their individual profile. The gifted child chooses a mentor who is prepared to guide him/her to develop his/her native aptitudes and vocation.

Key words: gifted child, mentoring, guide, excellence.

Др Љупчо Кеверески

Педагошки факултет

Битола, Р. Македонија

ПОРОДИЦА ТАЛЕНАТА КАО ИНТРА И ИНТЕРАКЦИЈСКИ СТРУКТУРАН И ДИНАМИЧАН ДИЗАЈН - МОЗАИК - ФЕНОМЕН

Проучавање породице и њен утицај на развој деце има дуг друштвено -историски континуитет другим речима одувјек је био приоритетни и примарни интерес различитих аутора. Што се тиче даровитих и талентованих и у том контексту утицај породичне структуре и динамике на њихов развој је не{то новијег датума разуме се у једном организованом облику. У проучавање комплексне проблематике даровитости може се речи да после проучавање особине и карактеристике даровитих, њихово откривање и рад са њим како и особине наставника, проучавање породице је трећи фокусни сет интереса. Такав интензитет интереса је резултат универзалне констатације да пороцоца као примарна био-социјална микро група је одговорна за креирање укупног третмана даровитих. Проучавајући литературу која је фокусирана на утицај разних породичних детерминаната на развој и подтицање даровитости дошли смо до констатације да интерес аутора има мултидимензионални курс који флукутира са једног на другог породичног атрибута унутар њеног сложеног функционисања.

Навешћемо неке породичне перформанце које су проучаване са стране различитих аутора у функцији утврђивања њихов интерес на развој даровитости што представљају лајт мотив у нашем истраживању.

Спектар интереса породичне психолошке конституције односи се на: утицај квалитете потицаја на рани развој и везе раног развоја на каснија постигнућа даровите деце (Фриман 1991), доминантни тип комуникације у породици (Буттервортх, 1984, Туркин 1977), ред рађање деце (Зајонц 1976), мотивација за моћ и вођење (Олсзевски, Кулиеке& Виллис, 1987), проучавање потребног психолошког простора за дете (Схмуклер 1985), интензитет усмерености породица на индивидуално постигнуће (Блум 1995, Виннер, 1996), обитељска топлина, брига и ниво аспирације (Цсикзентмихалу 1993), правила оптималног породичног утицаја (Виннер, 1996), комплетност породице (Цохова студија 1959), стабилност и нестабилност породице Виннер, 1996), неадекватне особине даровита и талентована деца Георге 1992, перфекционизам даровита и талентована деца Цсикзентмихалу 1993, Фербежер 2003), емоционална саморегулација и контролисање импулсивности (Големан, 1996, социјални, емоционални и интелектуални карактеристике деце и уз њих повезане потребе у породици (Цларк, 1983), црте интеракције дете-мајка које подстиче на развој (Стофер, 1990), социо-економски статус, интеракција између чланова породице утицај породичне динамике на сваког члана (Алберт и Ранко 1986), сарадња браће и сестра (Валлаце, 1990), карактер и тип наставника (Крњајић 1997 и Крњајић 2002), вредносни системе и ставовима према образовању (Ерицссон 1990, Сосниак 1990, Алберт и Ранко 1985), сарадња и учешће породице у клубовима за надарене и талентоване, (Блажич, А. 1985), ставови родитеља и њихова процена даровитости своје деце (Блажич, М. 2004), сарадња породице са школским советодавним службама (Беџи}, 2006) и друге.

Рад се бави покушајем да што дубље уђе у срж породичног интра и интеракциског мозаика и идентификује могући доминантни породични профил који ствара, подржава и афирмише таленат деце. Имајући их у виду неке предходно наведене варијабле ми смо спровели истраживање које обухвата 30 талената из различитих научних области у Охридском региону у Р. Македонији с највишим научним академским звањима.

Циљем да методолошким путем дођемо до информације које се односе на различите породичне факторе за развој

даровитости применили смо упитник са 20 питања. Тиме смо желели довести њих у једном интеркорелативном везом чиме смо дошли до блиска сазнаја која се односи на питање „Који склоп породице води континуум потенцијалне даровитости ка афирмисаног талента. Крајни нам циљ је био проверити колико наше резултате су у корелацији са резултатима коју су већ научно верификовани на нашим просториме и у свету. Може се очекивати одређене потешкоће које се односе на квалитет прикупљања информације, реализације укупне методолошке процедуре, начин тумачења и дескрипције резултата због њихове специфичности, крајна евалуација резултата као и нека друга релевантна искуства. На крају се мора признати да због специфичности интеркорелативности различитих породичних варијала који детерминирају развој даровитости и талента ова проблематика изискује лонгитудинално и интердисциплинарно проучавање.

Кључне речи: Структура и динамика породице, породичне варијабле, интра и интеракцијски породични мозаик.

Dr Jasmina Klemenović, docent
Lucija Andre, saradnik u nastavi
Filozofski fakultet
Novi Sad

PODRŠKA PORODICI U VOĐENJU MUZIČKI DAROVITE DECE PREDŠKOLSKOG UZRASTA

Kao poseban oblik darovitosti, muzička darovitost se prema mnogim istraživanjima ispoljava na predškolskom uzrastu, i moguće je prepoznati kao potencijalnu pre drugih oblika darovitosti. Pородica kao centralno mesto u životu deteta i прва emocionalna i sociokulturna sredina u kojoj se ono razvija, predstavlja faktor u prepoznavanju (identifikovanju) i pružanju podrške muzički darovitom detetu. Da bi se omogućila adekvatna podrška, neophodno

je pružiti roditeljima saznanje o karakteristikama muzičke darovitosti i načinima vođenja muzičkog razvoja, ka ostvarivanju punih potencijala i samoostvarenja deteta. U radu se ukazuje na značaj predškolskih ustanova u podršci porodici darovitih, i njihovu kvalitetnu saradnju u vođenju muzičkog razvoja dece predškolskog uzrasta. Kao mogući načini podrške ističe se predlog IPPD (individualni plan podrške darovitih) kroz predložene strategije akceleracije, grupisanje prema interesovanjima i strategiju koja ih objedinjuje, odnosno obogaćujuću sredinu.

Кljučне речи: muzička darovitost, muzički razvoj, porodica, predškolska ustanova, strategije podrške.

Др Мара Кнежевић
Педагошки факултет, Сомбор

НЕКА РАЗМИШЉАЊА О УТИЦАЈУ ПОРОДИЦЕ НА ДАРОВИТЕ

Породица знатно утиче на васпитање и образовање детета. Прва сазнања о свом окружењу дете стиче у окриљу породице. Мајка је први васпитач детета. На васпитање и образовање детета поред мајке и породице утиче друштвена средина у којој дете одраста. Поласком детета у вртић, потом у предшколску установу, а затим у школу, у васпитање и образовање укључује се организовано друштво.

Даровитост се често примећује већ у најмлађем узрасту, мада постоји могућност да дође до изражаја у вишим разредима основне школе, као и у средњошколском добу. Колики је утицај породице на развој даровитости занимљиво је питање, а могло би се сагледати кроз конкретне примере даровитих и њихових постигнућа.

Постављају се бројна питања: Како дете које потиче из необразоване, или полуобразоване породице постигне врхунске резултате у образовању? Како дете које у породици није имало никаквих додира са уметношћу постане уметник са академским

звањем? Како дете које није имало основних материјалних услова за живот успе да достигне највиши облик образовања? Колико гени утичу на даровитост? Колики је утицај заинтересоване породице на развој даровитости? Како породица услед лоше материјалне ситуације утиче на даровитост?

Све су то врло занимљива питања која нас доводе у недоумицу и о којима би ваљало донети вредносни суд.

Кључне речи: Породица, даровити, образовање, гени, академско звање.

Mr Ljiljana Krneta

Fakultet za političke i društvene nauke

Banja Luka, RS, BiH

KOMUNIKACIJA U PORODICI - PODSTICAJ DAROVITOSTI DJECE

Razmatranje fenomena darovitosti podrazumijeva, sagledavanje svih relevantnih faktora za podsticanje darovitosti kod djece i mladih. Postoje brojna istraživanja u svijetu i kod nas, koja ukazuju da je darovitost složen konstrukt i da podsticanje darovitosti zavisi od niza faktora.

Porodici u vaspitanju djece i mladih pripada značajno mjesto, posebno u današnje vrijeme, koje se karakteriše brzim, složenim i raznovrsnim promjenama u skoro svim oblastima ljudskog života.

Naša pažnja bila je usmjerena na proučavanje uticaja sredinskih faktora, koji utiču na ispoljavanje darovitosti. Komunikacija i interakcija u porodici i porodičnim odnosima, odnosno kvalitet interakcije i komunikacije bili su predmetom opažanja.

U radu su predstavljeni oblici interakcije u porodici i opisan kvalitet komunikacije u porodičnim odnosima.

U literaturi, i u našem radu komunikacija, odnosno interakcija između roditelja i djece predstavljena je kao: prihvatanje-odbacivanje, a posebno je naglašen kvalitet porodičnih interakcija u porodicama sa darovitom djecom i ostalim porodicama (učenici osnovnih i srednjih škola). Dakle, u porodičnoj atmosferi gdje preovladava prihvatanje kao odnos, preovladavaju pozitivne emocije u komunikaciji dijete roditelj, što podrazumijeva manifestaciju bliskosti, povjerenja i podrške. U odnosima roditelja i djece, gdje preovladava odbacivanje, porodična atmosfera, kao i odnosi djece i roditelja karakteristični su po ispoljavanju negativnih emocija, odbacivanju, zanemarivanju pa i kažnjavanju djece.

U drugom dijelu rada roditelji su opazili darovitost i u identifikaciji darovitosti su se složili da je veoma važno da roditelji prepoznaju ispoljavanje darovitosti kod djece i mladih, a njih 87% smatra da brigu o darovitoj djeci i mladima u društvu treba da preuzmu odgovarajuće institucije društva (Ministarstvo za prosvjetu i kulturu, Ministarstvo sporta, Pedagoški zavodi, nevladine organizacije...) a 13% roditelja smatra da brigu o darovitim pojedincima treba da preuzmu javne ličnosti. U istraživanju je obuhvaćeno 188 darovitih učenika i ostalih učenika osnovnih i srednjih škola (N=482).

Dobijeni rezultati ukazuju da je porodična atmosfera, porodični odnosi i stil roditelja koji se odlikuje toplinom, brigom, pažnjom i ljubavlju značajna za djecu i darovite u svakodnevnim situacijama. Ovim se potvrđuju i teorijske postavke o značaju tople porodične klime.

Ključne riječi: komunikacija, porodične interakcije dijete-roditelj, daroviti učenici, dvd- tradicionalni običaji u dječijem vrtiću.

Dr Zora Krnjaić

Institut za psihologiju, Filozofski fakultet

Beograd

i Ministarstvo omladine i sporta Republike Srbije

PODSTICANJE I VREDNOVANJE IZUZETNIH ISPOLJAVANJA I POSTIGNUĆA MLADIH U NACIONALNOJ STRATEGIJI ZA MLADE

Ministarstvo omladine i sporta je u partnerstvu sa drugim ministarstvima i nevladinim sektorom sačinilo Nacionalnu strategiju za mlade koja je usvojena 9. maja 2008. godine. Nacionalna strategija za mlade je dokument koji sadrži sistemski rešenja za podršku mladima u različitim oblastima društvenog života. Mladi su u Strategiji određeni kao osobe uzrasta od petnaest do trideset godina starosti. U Srbiji ima oko milion i po mladih, što u odnosu na ukupan broj stanovnika čini dvadeset procenata. U skladu sa vizijom koja je artikulisana u Strategiji, mladi u Republici Srbiji su aktivni i ravnopravni učesnici u svim oblastima društvenog života i imaju jednaka prava i mogućnosti za puni razvoj svojih potencijala. Jedan od opštih strateških ciljeva je podsticanje, razvijanje, prepoznavanje i vrednovanje izuzetnih ispoljavanja i postignuća mladih u različitim oblastima.

Za razvoj mladih i napredak društva neophodno je pružiti sistematsku podršku izuzetnim ponašanjima i rezultatima mladih u različitim oblastima kao i uspostavljati mehanizme za prepoznavanje i vrednovanje izuzetnih postignuća mladih. Mere koje su predviđene u Strategiji se odnose na: promovisanje naučnoistraživačkog rada mladih, podršku i motivisanje stvaralaštva mladih u oblasti kulture i umetnosti, stvaranje uslova za (vrhunska) sportska postignuća i td. U toku je izrada Akcionog plana za sprovođenje Strategije u kome će se definisati ciljevi i mere operacionalizovati.

ključne reči: nacionalna strategija za mlade, izuzetna ispoljavanja i postignuća mladih.

Prof. dr Radenko S. Krulj
Mr Zvezdan Arsić
Filozofski fakultet, Kosovska Mitrovica

OSNOVNE PRETPOSTAVKE I USLOVI ZA RAZVOJ DAROVITOSTI I KREATIVNOSTI U PORODICI

Opšte je poznato, da porodica predstavlja specifičnu društvenu grupu koja je nastala na određenom stupnju razvoja ljudskog društva. U toku svog istorijskog razvoja, prolazila je kroz različite stupnjeve i etape, ali je uvek briga za čuvanje, negu i vaspitanje svog podmlatka, bila i ostala njena primarna funkcija.

S obzirom na to, da u porodici dete stiče prvo vaspitanje i obrazovanje, možemo reći da ona predstavlja nezamenljiv činilac u formiranju ličnosti deteta. Takođe, porodica ima veoma važnu ulogu i u ostvarivanju cilja i zadataka vaspitanja i obrazovanja, kao i u ostvarivanju vaspitno-obrazovne funkcije škole uopšte. Imajući na umu prethodno navedene konstatacije, možemo da zaključimo da porodica ima nezamenljivu ulogu i u procesu razvoja darovitosti i kreativnosti, od čega, u velikoj meri zavisi i razvoj čitave društvene zajednice. No, da bi porodica mogla da bude aktivan učesnik u procesu razvoja darovitosti i kreativnosti kod dece, ona mora da zadovolji neke osnovne pretpostavke, a stabilna, zdrava i funkcionalna porodica, svakako predstavljaju neke od onih kojima će u ovom radu biti posvećena posebna pažnja.

Ključne reči: porodica, darovitost, kreativnost, škola, nastava.

Dr Svetlana Kurteš

Univerzitet u Kembridžu

Odsek za engleski jezik kao strani

Velika Britanija

DVOJEZIČNA PORODICA KAO FAKTOR PODSTICANJA KOGNITIVNOG RAZVOJA DETETA

Rad će razmotriti neka teorijska i praktična pitanja iz oblasti dvojezičnosti, odnosno, konkretnije, dvojezične porodice i uticaja koju ona može imati ne samo na jezički, već i na kognitivni razvoj deteta. Reč je, pre svega, o situaciji u kojoj se roditelji, staratelji ili detetova najbliža okolina služe različitim maternjim jezicima kojima dete biva od sasvim ranog uzrasta izloženo i paralelno ih usvaja. Neka novija istraživanja u ovoj oblasti ukazuju na to da rana izloženost različitim jezičkim sistemima podsticajno dejule ne samo na razvoj detetovih govornih sposobnosti, već i na njegov kognitivni razvoj. Ukratko ćemo prokomentarisati neka teorijska pitanja koja se tiču ove problematike i izneti zanimljive primere iz prakse (Esch & Riley 2003).

Literatura:

Esch, Edith and Philip Riley (2003). *The bilingual family: a handbook for parents*. Cambridge: Cambridge University Press.

Dr Nataša Lalić-Vučetić
Institut za pedagoška istraživanja
Beograd

POSTUPCI RODITELJA U PODSTICANJU RAZVOJA DAROVITOG DETETA

Roditelji darovitog deteta suočavaju se sa razvojnim karakteristikama koje su specifične za ovo dete, što dovodi do toga da nailaze na niz netipičnih situacija u vaspitanju. Na primer, problem može predstavljati prekomerno naglašavanje detetove darovitosti, isticanje da se razlikuju od druge dece ili postavljanje visokih zahteva pred dete u postizanju uspeha u oblasti u kojoj je darovito. Zbog toga je važno da roditelji pruže detetu adekvatnu podršku usmerenu na njegov unutrašnji plan funkcionisanja, kao i interpersonalne odnose sa drugom decom i odraslima. U radu se analiziraju najznačajnije kategorije roditeljskog ponašanja koje mogu obezbediti optimalni razvoj darovitog deteta: stil porodičnog vaspitanja koji podstiče otvorene porodične odnose sa naglaskom na jačanju samopouzdanja deteta; pozitivan odnos prema kreativnosti, odnosno negovanje kreativnosti unutar porodice; podsticanje procesa učenja i podučavanja kako u školi tako i van nje; ispoljavanje odgovarajućeg stepena fleksibilne kontrole bez preteranih zahteva i kritike. Takođe, u odnosu prema nastavniku važno je da roditelj ispolji poverenje u nastavnikove sposobnosti i ostvari različite vidove saradnje sa školom. Dakle, najvažnija karakteristika porodičnog vaspitanja i podrške darovitom detetu je traženje ravnoteže, s jedne strane između potreba i interesovanja darovitog deteta, a s druge strane potreba i interesovanja porodice.

Ključne reči: roditelji, postupci, podsticanje, darovitost, potrebe, razvoj.

Prof. dr Dušanka Lazarević

Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja-Beograd

Filozofski fakultet-Novı Sad

PORODICA I RAZVOJ MOTIVA POSTIGNUĆA DAROVITIH¹

U radu se razmatra uloga porodice u razvoju motiva postignuća darovite dece i mladih. Polazi se od saznanja da u profilu ličnosti mladih darovitih značajno mesto pripada karakteristikama njihove motivacije. Rezultati istraživanja ukazuju na važnost motiva postignuća u strukturi motivacije mladih darovitih, kako u njihovom angažovanju, tako i u ispoljavanju njihove darovitosti. Podrška razvoju darovitosti koja dolazi iz porodičnog okruženja zahvata i polje motivacije postignuća. Ukazuje se na značaj prirode podrške koju porodica daje razvoju motiva postignuća mladih darovitih, s obzirom na nivo izraženosti i karakteristike ovog motiva, kako bi se ostvarili efekti na dalji razvoj i aktualizaciju sposobnosti darovitih u određenom domenu.

Ključne reči: darovitost, motiv postignuća, porodica.

¹ Rad je nastao u okviru projekta „Psihološki problemi u kontekstu društvenih promena“ broj 149018D 2006-2010) čiju realizaciju finansira Ministarstvo nauke i zaštite životne sredine Republike Srbije

Проф. др Јон Лелеа

Учитељски факултет Београд

Висока школа струковних студија за образовање васпитача

Вршац

УЛОГА И ПОДРШКА РОДИТЕЉА У ИДЕНТИФИКАЦИЈИ И РАЗВОЈУ МУЗИЧКИ ДАРОВИТЕ ДЕЦЕ

Постоји једна готово апсолутна сагласност, како међу психолозима, тако и међу музичким педагозима, да се музичка даровитост, поготово уколико су услови у породици оптимални, манифестује знатно раније од надарености из других области. Породица као примарна друштвена заједница је најодговорнија за откривање и развој даровитости. Циљ овог рада је да се помогне родитељима да препознају „музички таленат“ код свог детета како би му омогућио оптимални развој музичких способности. Када се ради о подршци музички даровитима коју пружа породица, онда уочавамо три битне етапе: откривање, подршка и усмеравање музичког талента.

Родитељи имају једну од најважнијих и примарних улога у процесу идентификације и развоја музички даровите деце.

Даровитост, као део укупног развоја, захтева подстицање и подршку која мора бити благовремена, адекватна и довољно садржајна као би се потенцијалне природне могућности детета развиле до највишег могућег степена.

Родитељи много могу да помогну детету у развоју надарености уколико знају да осмисле активности да то детету буде интересантно и да не доживи као принуду. Најлакше се то реализује кроз музичку игру, избор музичких играчака, организован рад у адекватним установама (музичке радионице, школеце музички обдарених и слично). На тај начин се код детета развија унутрашња мотивација која постаје даљи покретач самосталних и креативних активности.

Кључне речи: породична клима, родитељи и надарено дете, откривање музичке даровитости, подршка и усмеравање, мотивација.

Prof. dr Ileana Magda

Učiteljski fakultet Beograd – Nastavno odeljenje Vršac

Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača Vršac

ZNAČAJ VERSKOG VASPITANJA I MEĐUETNIČKE
TOLERANCIJE
U VIŠEETNIČKOJ PORODICI ZA VASPITANJE DAROVITE
DECE

U radu se govori o porodici čiji su članovi pripadnici više naroda, koji govore više jezika, i njenom angažovanju u oblasti verskog vaspitanja i međuetničke tolerancije, posebno u multikonfesionalnoj i multilingvističkoj sredini.

Dr Slavica Maksić
Institut za pedagoška istraživanja
Beograd

LIČNE POTREBE RODITELJA I RAZVOJ TALENATA NJIHOVE DECE

Roditelji učestvuju u razvoju talenata svoje dece preko vaspitnih poruka i postupaka u kojima se ogledaju njihove potrebe, ambicije, preferencije i očekivanja. Roditelji podržavaju razvoj onih talenata svoje dece prema kojima imaju lični afinitet, bilo da se radi o preferencijama prema talentima koje su sami imali ili imaju, pa ih iz određenih razloga nisu razvili ili nisu dostigli visoke ciljeve, težnji da ih njihovo dete prevaziđe i postigne više od njih ili očekivanju da izbor određene oblasti obezbeđuje sigurnu egzistenciju i aktuelnu društvenu promociju. U radu se diskutuje opasnost od previsokih ambicija roditelja koje su nesaglasne sa detetovim kapacitetima i težnjama. Dete treba osnažiti da učestvuje u razvoju svojih talenata, bude u stanju da postavlja sebi izazovne ciljeve i da radi na njihovom osvarivanju. Roditeljske ambicije predstavljaju pogonsku snagu u stvaranju uslova potrebnih za razvoj talenta njihove dece, jer deca tek razvijaju svoju motivaciju, boreći se sa raznim razvojnim izazovima. Kako odrediti granicu u izlaganju deteta roditeljskom pritisku u pravcu razvoja njegovih talenata, dok ne definiše sopstvene ciljeve? Kako ga opremiti neophodnim znanjima u formativnom periodu koja će kasnije predstavljati bazu za njegovu kreativnost? Kako da želje roditelja ne vodi u stvaranje nesrećnih mladih ljudi, kivnih na svoje roditelje, koji su dostigli određeni nivo postignuća ali nisu razvili sopstvenu motivaciju u vezi sa ispoljavanjem talenta?

ključne reči: talent, kreativnost, razvoj, roditelji, potrebe, ambicije.

Мр Душица Малинић

Институт за педагошка истраживања

Београд

ИНДИКАТОРИ ПОРОДИЧНОГ АМБИЈЕНТА РЕЛЕВАНТНИ ЗА АКАДЕМСКИ ТАЛЕНАТ

Академски или школски даровити, односно талентовани ученици су они који постижу висок школски успех у областима као што су: математика, природне науке, књижевност или страни језик. О индикаторима породичног амбијента, релевантним за школски успех, говори се у контексту резултата емпиријског истраживања о показатељима породичног амбијента који значајно утичу на појаву школског неуспеха. Од четрнаест истраживаних варијабли, издвојили смо пет које високо корелирају са школским неуспехом: образовни ниво родитеља, запосленост родитеља, број деце у породици, редослед рођења и породични односи. Утврђено је да развој академског талента инхибира низак социоекономски статус породице, пре свега, низак образовни статус родитеља, што упућује на закључак да је однос између образовања родитеља и школског постигнућа ученика линеаран. Такође, налази указују да запосленост родитеља различитог пола нема исте ефекте на школско постигнуће ученика, и у том погледу, утврђена је позитивна корелација само између запослености мајке и успеха детета у школи. Осим тога, уочено је да структура породице значајно корелира са образовним резултатима детета у школи. Мање подстицајан контекст представљају потпуне породице са већим број деце, у којима је неуспешан ученик, најчешће, другорођено дете. Када су у питању породични односи, утврђено је да демократски модел односа значајно више од других доприноси развоју академског талента, посебно ако је праћен заинтересованошћу и укљученошћу родитеља у школске обавезе и активности детета код куће. На основу

добијених налаза, могуће је осмислити Инвентар индикатора породичног амбијента којим би се испитивао њихов значај за остваривање бољег школског успеха.

Кључне речи: породични амбијент, индикатори, школски неуспех, академски таленат.

Akademik Danilo Ž. Marković

Srpska Akademija obrazovanja

Beograd

ULOGA PORODICE U ARTIKULISANJU RAZVOJA DAROVITIH

Porodica ima veliku ulogu u usmeravanju razvoja darovitih. Njena podrška darovitim treba da omogući njihov duhovni, socijalni i fizički razvoj primeren njihovoj darovitosti. Utičući na selektivno usvajanje stavova kategorijalnog sistema vrednosti, pružajući kritiku „pokaznih“, „potrošačkih“ modela ponašanja kao uslova socijalne uspešnosti, ona treba da promoviše radinost obdarenih kao uslov rešavanja njihovih egzistencijalnih problema, usvajanjem obrazovnih sadržaja koji su u skladu sa datom obdarenošću i doprinose razvoju obdarenih kao slobodnih i stvaralačkih ličnosti.

Ovakva funkcija i uloga porodice pretpostavlja koherentnu, obrazovnu, sa čvrstim emotivnim vezama porodicu. Ali, to je i porodica koja uživa zaštitu i podršku društvene zajednice u njenim funkcijama, pa i njene funkcije u artikulisanju razvoja darovitih. U isto vreme ova funkcija porodice zahteva saradnju sa obrazovnim ustanovama.

Ključne reči: porodica, obdareni, vrednosti, radinost.

Др Драган Мартиновић

Учитељски факултет у Београду

Драган Бранковић, стручни сарадник

Учитељски факултет у Београду

НАСТАВА У ПРИРОДИ КАО ПОСЕБАН ОБЛИК РАДА У ШКОЛАМА СА ДАРОВИТОМ ДЕЦОМ

Традиционална настава, која се већ годинама изводи у нашим школама, полако уступа место активном учењу и раду. Мења се начин излагања, интерпретације садржаја и тежи се оспособљавању ученика за самостално учење.

Извођење и реализација наставе у природи један је од путева тог осамостаљивања деце, као и превазилажења слабости и стереотипа традиционалне наставе.

У овом раду дата је структура васпитно-образовног рада школе у природи са примером једног еколошког програма који су користили ученици четвртог разреда једне београдске основне школе, боравећи на планини Тари, у објекту „Бели бор“.

У сваком тренутку, план активности је могуће допунити, променити или скратити. На жалост, показало се, да се активности наставе у природи обављају стихички, без реда, нецелисходно и ненаменски.

Кључне речи: настава у природи, основна школа, ученик, план, програм, екологија.

Prof. dr Milan Matijević
Učiteljski fakultet, Zagreb

ICT U STANU KAO POTICAJ DAROVITIJ DJECI

Prema rezultatima istraživanja (2008) na uzorku od 3229 učenika primarnog obrazovanja u Hrvatskoj 84,85% učenika dolazi u školu iz stanova u kojima postoji kompjutor. Od tog broja 80% kompjutora je spojeno na Internet. Već u osnovnoj školi većina učenika posjeduje moderne mobilne telefone. Većina učitelja još uvijek nije svjesna novog (multi)medijskog okruženja niti je spremna koristiti te nove moćne komunikacijske medije za obogaćivanje nastavne i pedagoške komunikacije. Vođenje darovitih učenika predstavlja šansu i izazov učiteljima za eksperimentiranje s tim medijima.

Razlika u posjedovanju kompjutera u stanovima hrvatskih učenika je statistički značajna između učenika koji žive u glavnom gradu i učenika koji žive u manjim gradovima središnje Hrvatske. Također je statistički značajna razlika u posjedovanju kompjutera u stanu između učenika koji pohađaju prvi razred i učenika koji pohađaju četvrti razred osnovne škole. Roditelji naime češće kupuju kompjutore učenicima koji su već naučili čitati i pisati, odnosno koji pohađaju više razrede osnovne škole. Naučno su zanimljiva pitanja zašto jedna petina kompjutera nije spojena na internet. Hipotetski odgovori mogu biti temeljeni na spoznaji da je korištenje usluga Interneta skupo ili da roditelji nisu sigurni u mogućnosti kontrole web stranica koje djeca posjećuju.

Budući da skoro svi učitelji posjeduju mobilne telefone, te da je većina informatički pismena, pružaju se velike mogućnosti za prevladavanje problema u komunikaciji i vođenju darovite djece osnovne škole. Naime, daroviti učenici traže intenzivniju komunikaciju od povremenih susreta s učiteljima u vrijeme nastave. Elektronska pošta i SMS poruke mogu znatno poboljšati intenzitet i kvalitetu komunikacije učitelja – mentora i učenika koji traže dodatnu pedagošku pomoć. Uz takvu apersonalnu telekomunikaciju javljaju se brojna pitanja koja su predmetom bavljenja eDidaktike ili multimedijске didaktike.

Literatura:

Arnold, R. und Lermen, M. (Hrsg.) (2006), eLearning-Didaktik. Baltmannsweiler: Schneider Verlag.

Cole, G. (2006), 1001 Essential Lists for Using ICT in the Classroom. London and New York: Continuum.

Fritsch, H. (Hrsg.), (2003), The Role of Student Support Services in e-Learning systems. ZIFF Papiere 121, Zentrales Institut fuer Fernstudienforschung, FernUniversitaet, Hagen, 110 pp.

Issing, L. J. (1994), From Instructional Technology and Multimedia Didactics. Educational Media International. V31, n3, pp. 171-182.

Jolliffe, A., Ritter, J. and Stevens, D. (2001), The ONLINELEARNING Handbook: Developing and Using Web-based Learning. London: Kogan Page.

Keegan, D. (2002), The Future of Learning: From eLearning to mLearning. ZIFF Papiere 119, Hagen: Zentrales Institut für Fernstudienforschung, FernUniversität.

March, T. (2006), The New www: Whatever, Whenever, Wherever. Educational Leadership, Vol. 63, No 4, pp. 14-19.

Matijević, M. (2007), Internet, osobna računala i nova obrazovna sredina. U: Pedagogija: prema cjeloživotnom obrazovanju i društvu znanja. Zagreb: Hrvatsko pedagoško društvo, pp. 159-172.

Academician Lizica MIHUȚ
Prof. univ. dr. Anton ILICA
Universitatea Aurel Vlaicu Arad, România

MENTALITATE POSTMODERNĂ ȘI EDUCAȚIA ÎN VIITOR

Nu avem intenția de a plonja în problematica și nici în istoria postmodernismului, decât în măsura în care se impune limpezirea unor aspecte ale educației contemporane. Apropierea dintre un concept și o realitate poate determina serioase mirări, dacă impactul induce ideea de incongruență. Educația își alcătuiește o tradiție canonică, iar sistemele de învățământ sunt dintre cele mai riguros organizate și reținute la schimbări. Prin aspectele sale de manifestare, postmodernismul deconstruiește, sparge tiparele, întreține incertitudine și relativizare valorică. Două situații, aparent dihotomice, au ajuns să coexiste, să-și dilueze intransigențele și să-și ajusteze opțiunile. Lipovetsky² (2002) consideră că „postmodernismul se caracterizează printr-o pierdere a reperelor”. O educație fără repere valorice, fără modele și fără viziune nu are nici o justificare existențială. Ce tip de educație se întreține de către o societate postmodernă, animată de tendințe diversificate în ciuda unor intenții de globalizare?

² **Gilles Lipovetsky** (n. 1944) este filosof și sociolog, profesor la Universitatea din Grenoble. Dintre volumele publicate menționăm: *L'ère du vide* (1983), *L'empire de l'éphémère* (1987), *Le crépuscule du devoir* (1992; trad. rom.: *Amurgul datoriei. și La troisième femme* (1997; trad. rom.: *A treia femeie*), *Fericea paradoxală* (2002).

Akademik Miodrag Milin
Temišvar, Rumunija

SVOJSTVA PORODICE ZNAČAJNA ZA RAZVOJ POTENCIJALNE DAROVITOSTI

U radu se čini pokušaj sagledavanja svojstava porodice značajnih za razvoj potencijalne darovitosti. Između ostalog, nastoji se sagledati značaj sledećih momenata: obrazovanje roditelja, njihova usmerenost na karijeru, učešće oba roditelja u vaspitanju dece, vaspitni stil porodice, broj dece u porodici – darovite i nedarovite...

Кljučне речи: darovitost, svojstva porodice, razvoj potencijalne darovitosti.

Др Јасмина Милинковић, доцент
Учитељски факултет у Београду

ПОЛНЕ РАЗЛИКЕ – РОДИТЕЉСКО ВИЂЕЊЕ И ПОДСТИЦАЊЕ ДАРОВИТОСТИ ДЕЦЕ

Како родитељи размишљају о обдарености њихових ћерки и синова? Постоји ли разлика у перцепцији и начину подстицања развоја даровитости деце различитог пола? Овај рад базира се на емпиријском истраживању о родитељској идентификацији даровите деце и активностима које се организују за децу различитог пола у циљу подстицања развоја даровитости. Истраживања указују на полне стереотипе као и значајан утицај родитеља код деце основношколског узраста док се тај утицај смањује са узрастом деце.

Dr Jovana Milutinović, mr Sladana Zuković
Filozofski fakultet
Novi Sad

RAZUMEVANJE I RAZVOJ DAROVITOSTI: ZNAČAJ PORODICE

Deca koja su darovita i talentovana poseduju specifične karakteristike koje utiču na načine na koji oni uče i razvijaju se. Polazeći od činjenice da te karakteristike često nisu na adekvatan način prepoznate ili podržane, u radu su apostrofirana pitanja putem kojih se operacionalizuje fenomen darovitosti, mogućnosti razvoja darovitosti, potrebe za akceleracijom i /ili obogaćivanjem, adekvatna socijalizacija i vršnjačka interakcija, značaj efikasne saradnje porodice sa školom.

Pored pomenutih pitanja, autorke teksta naglašavaju da u procesu razvoja darovitosti porodica ima poseban značaj. U tom smislu, u radu su date smernice za roditelje koje bi im mogle pomoći da prepoznaju darovitost kod svog deteta i da na adekvatan način podrže i podstaknu razvoj svih njegovih potencijala.

Ključne reči: porodica, darovito dete, razumevanje i razvoj darovitosti, roditelji.

Dr Snežana Mirkov
Institut za pedagoška istraživanja
Beograd

ULOGA PORODICE I ŠKOLE U RAZVIJANJU SPOSOBNOSTI ZA UČENJE

Porodica je jedan od najznačajnijih činilaca koji utiču na razvoj dečjih interesovanja, za koje se kasnije vezuje motivacija za učenje, kao i na razvoj self-koncepta od najranijih uzrasta. Pored toga, u porodici se razvija sposobnost za regulaciju ponašanja, koja se manifestuje i u oblasti školskog učenja; kao i odgovornost za sopstveno učenje i efekte koji se njime ostvaruju. Ovo mogu biti ključne tačke za povezivanje delovanja porodice i škole u podsticanju razvoja sposobnosti za učenje, kroz različite oblike saradnje i konkretne aktivnosti. Istraživanja pokazuju da je podsticanje darovitih učenika u školi u najvećoj meri usmereno na proširivanje i produbljivanje znanja. Znatno manje pažnje posvećuje se podsticanju interesovanja i sposobnosti za učenje. Sposobnosti za učenje mogu se podsticati putem obuke u primeni strategija učenja. Preporučuje se da obuka u strategijama bude usmerena ne samo na spoljašnje manifestacije – oblike ponašanja u učenju, već i na podsticanje metakognitivne svesnosti učenika o sopstvenom procesu učenja. Istraživanja pokazuju da se najbolji efekti u podsticanju razvijanja strategija učenja postižu fokusiranjem obuke na metakognitivne procese. Naročito se za visoko motivisane učenike, sa većim metakognitivnim kapacitetima, preporučuju nedirektivni tipovi obuke, usmereni na metakognitivne procese, dok se za nisko motivisane učenike, sa slabijim profilom sposobnosti i spoljašnjim lokusom kontrole, preporučuje obuka u specifičnim strategijama ili tehnikama za rešavanje problema određenog tipa. Za pravilan izbor i efikasnu primenu odgovarajućih strategija učenja, u skladu sa zahtevima konkretne situacije i zadatka učenja, neophodni su doživljaj sopstvene kompetentnosti i doživljaj kontrole.

Ključne reči: porodica, škola, sposobnosti za učenje, motivacija, metakognicija, regulacija.

Prof. dr Milan Nedeljković

Srpska akademija obrazovanja, Beograd

RAZVOJNE PROMENE SAVREMENE SEOSKE PORODICE I NJIHOV UTICAJ NA PODSTICANJE DAROVITOSTI

U radu se ukazuje da je današnje selo, pod uticajem industrijalizacije, urbanizacije i deagrarijacije, u velikim promenama i da se približava odnosima, procesima i kulturnim obrascima urbanog društva. Konstatuje se da transformacija seoske zajednice i socijalnih karakteristika njenih stanovnika teče od ruralnog prema urbanom, od kolektivnog prema individualnom, od homogenog i kontrolisanog prema heterogenom. Podseća se da u tradicionalnom selu porodica podmiruje većinu osnovnih potreba, ispoljava svoje proizvodjačke i druge sposobnosti, formira svoj kulturni identitet, razvija primarne ljudske i društveno ekonomske veze, nasledjuje etničku i zjedničku prošlost; da je do druge polovine XX veka porodica imala primat u procesu socijalizacije, a da je danas u tome izjednačena sa školom. Pokazuje se da promene u društvu i na selu dovode do promena u porodičnoj strukturi, a osobito u sadržini odnosa između porodice i društva, s jedne, i međusobnih odnosa članova porodice, s druge strane. Te promene se posmatraju sa tri nivoa: (1) odnos seoske porodice i društva, (2) strukturni procesi u seoskoj porodici i (3) promena funkcija seoske porodice i položaj pojedinih njenih članova. Dokazuje se da i u seoskoj porodici roditelji shvataju da darovitih ima i među njihovom decom; da ta deca imaju specifične razvojne potrebe i da njihov razvoj nije samo lično i porodično nego i prvorazredno društveno i pedagoško pitanje; da je razvoj ličnosti saglasno njenim mogućnostima zadatak od najvećeg značaja jer pojedinca čini uspešnijim, privredu produktivnijom, a društvo humanijim. I oni znaju da raste «cena deteta» i da su sve veći zahtevi za materijalna, vremenska i emocionalna ulaganja u decu, naročito darovitu. Oni prihvataju te zahteve, ali računaju i na društvenu podršku imajući u vidu to da su darovitost i daroviti opšte dobro i da nema dobra bez dobrih.

Ključne reči: savremeno društvo, društvene promene, selo, darovitost, seoska porodica.

Prof. univ. dr. Iulian Negrilă

Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației
Universitatea de Vest “Vasile Goldiș” Arad

Familia și copilul supradotat

Despre copiii supradotați s-au emis numeroase ipoteze. Ei sunt aceia care au posibilitatea de performanțe și abilități potențiale, au o capacitate intelectuală bună, o gândire creatoare, imagini vizuale reprezentative și capacități psihomotorii. Acești copii au capacitatea de a atinge unele performanțe cum ar fi: posibilitatea de comunicare orală și scrisă, având la bază un vocabular bogat, rezultate bune la învățătură, multă lectură, descoperirea de noi alternative, înlăturând rutina, manifestă emoții pozitive, identifică ușor legăturile dintre fenomene, acțiuni, au simțul umorului, acumulează repede informații, cunoștințe noi, sunt foarte curioși, sunt independenți, au o gândire flexibilă și critică, o memorie deosebită, nu acceptă șabloanele, sunt creatori și dornici de a afla cât mai multe, sunt spontani, doresc schimbările și manifestă sensibilitate la frumos.

Având aceste caracteristici, precum și altele, acești copii, uneori, pot constitui o problemă pentru părinți. De aici decurge și atitudinea părinților față de copiii lor. Părinții trebuie să înțeleagă că nu constituie o tragedie dacă între ei și copii apar diferențe de opinii. În aceste situații, copiii nu trebuie suprasolicitați, ci înțeleși în toate demersurile lor. Părinții să aibă mereu în vedere că ei sunt totuși copii și au nevoie și de unele recompense și chiar de timp pentru joacă.

Pot fi și situații în care un copil supradotat să aibă, într-o anumită direcție, un eșec. În acest caz, părinții sunt cei chemați să le sară în ajutor. De altfel, părinții sunt atenți la grija de a nu se dezvolta unilateral copiii lor. Dar, cel mai important lucru, în relația dintre părinți și copiii lor supradotați, este ca ei să nu uite de afecțiune, tandrețe, grija față de toate nevoile copiilor. Părinții trebuie să creeze o atmosferă familială echilibrată și sigură, să accepte copilul cu toate nevoile sale și nu doar pentru că este performant. Ei trebuie să se implice mai mult în creșterea și

dezvoltarea psihică a copilului, indiferent de vârsta lui, întrucât copilul este “o ecuație fără necunoscute !”

Creșterea unui copil supradotat este un demers plin de importanță care necesită multă pricepere și grijă deosebită, în cazul în care părintele se simte depășit de situație, va apela la specialiști.

Practica a dovedit că astfel de copii au totuși nevoie de ajutor, de afecțiune, dar să-i lase să gândească singuri, să nu le ofere soluții – ci, doar să-i încurajeze.

Copiii supradotați posedă această caracteristică și în mod ereditar. Adică, ei se nasc cu unele predispoziții care se dezvoltă într-un mediu familial corespunzător, unde găsesc stimulii necesari și sunt încurajați. Pentru o dezvoltare armonioasă a acestor copii sunt necesare unele acțiuni cum ar fi lectura unor opere preferate, o dietă echilibrată cu fructe, legume, cereale, lactate etc.

Lor trebuie să li se asigure o securitate emoțională, o îmbrățișare tandră dă siguranță copilului, afectivitatea nu trebuie să lipsească din relațiile familiale; acordarea unei atenții sporite sportului, întrucât ajută copilul să se integreze într-o colectivitate, să învețe să respecte unele reguli de conviețuire socială, să asculte, descoperind jocul în echipă și competiție.

În ceea ce privește școala, elevii supradotați, nu sunt cei mai străluciți. Faptul acesta se datorează organizării și strategiilor didactice care nu sunt concepute pentru acești copii și nu-i încurajează să-și dezvolte originalitatea și imaginația.

Legislația românească acordă atenție copiilor supradotați, dar și educației părinților acestora. Astfel, în perioada 27 – 29 mai 2007 s-a desfășurat la Suceava prima Conferință națională pentru educația copiilor supradotați a asociației Gifted Education, sub egida Institutului Român de Studii și Cercetări Avansate (IRSCA) și a Fundației nNaționale de Tineret.

Aceasta a avut drept scop identificarea unor modalități de cultivare și pronovare a tinerilor supradotați din România. S-a pus și problema înființării unei federații românești afiliată la standardele și organizațiile internaționale care să desfășoare programe speciale de psihopedagogie și consiliere pentru copiii cu aptitudini deosebite.

Tot în România, la 7 mai 2007, IRSCA Gifted Education a deschis trei cursuri de formare în metodologiile de proiectare a curriculei destinate învățării individualizate, pentru părinții cu copii supradotați. Acestea sunt coordonate de prof. dr. Florian Colceag,

președintele IRSCA Gifted Education care are în obiectiv pe copiii supradotați și talentați prin parcurgerea programelor de descoperire a potențialului lor și prin organizarea cursurilor de învățare accelerată. Accentul se pune, pentru prima dată, pe natura divină a omului.

Lector univ. Bianca Negrilă

Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației
Universitatea de Vest “Vasile Goldiș” Arad

Relația familie – copil supradotat

Teoria că supradotații s-au născut cu însușiri deosebite față de ceilalți copii a fost infirmată de studiul lui Benjamin Bloom de la Universitatea din Chicago. S-a constatat că talentul lor într-o anumită direcție se datorează educației. Experiențele din copilărie au o mare pondere în dezvoltarea supradotaților. Dacă lor li s-au oferit condițiile necesare, pot în ultimă instanță, învăța orice. Aceste condiții sunt asigurate de familie; ea are un rol determinant. Familia influențează procesul de dezvoltare a unui supradotat.

Constatarea aceasta poate fi ilustrată printr-un exemplu: o mamă vizita, cu copilul ei, cu mare regularitate, marile muzee. Mai târziu copilul ei a devenit un renumit sculptor. În general, copiii încearcă activități care să-i încânte pe părinți. Dar, dacă un copil ascultă multă muzică acasă, aceasta nu înseamnă că va ajunge muzician.

Cunoașterea reușitei unor copii nu a avut loc din senin, peste noapte. Nimeni, niciodată nu a avut rezultate spectaculoase, fără ani de muncă asiduă. Se începe aproape în joacă, sub supravegherea familiei, apare apoi pasiunea care se dezvoltă mai târziu. Următorul pas este perfecționarea pasiunii, prin încurajarea din partea familiei. Se ajunge la ivirea talentului, la performanțe, la început mici, apoi sin ce în ce mai mari.

Când apar primele semne ale unui talent, familia trebuie să se preocupe de copil pentru o pregătire suplimentară, care îi va ajuta acestuia să-și dezvolte pasiunea. Cu timpul, prin muncă susținută, copilul își dezvoltă un stil personal, se ajunge la personalizare, etapă în care apar și rezultatele pozitive în competiții.

Practica a demonstrat că nu toți copiii precoce sunt și supradotați; ei dovedesc curiozitate, într-adevăr, dar nu e sigur că vor fi supradotați. Doresc să știe multe lucruri curioase, pun întrebări uimitoare. La școală, în schimb, nu sunt întotdeauna primii. Înțeleg repede ce li se predă, dar nu mai depun eforturi pentru studiu. În acest moment trebuie să intervină familia, să-i supravegheze, să-i stimuleze tot timpul, pentru a avea rezultate bune.

Deosebirea dintre ei și ceilalți copii este faptul că au facultăți intelectuale superioare, o creativitate și o imaginație remarcabile. Dar, familia trebuie să le reamintească să exerseze, să muncească continuu, sistematic, după un program acceptat. Familia are rolul de a-i încuraja și susține, pentru a le menține optimismul și șansele de succes.

E necesar să se facă totul cu dragoste, cu simțul umorului, pentru depășirea obstacolelor și momentelor de descurajare cu care e posibil să se confrunte uneori. Umorul încurajează și stimulează; iar familia îl poate face să înflorească. Chiar dacă nu vor putea ajunge performanțe înalte, e suficientă și o reușită mai modestă – ceea ce înseamnă o existență mai bună și o viață mai frumoasă.

Cercetătorul Bloom apreciază că majoritatea copiilor, dacă familia le oferă condițiile necesare, pot învăța aproape orice. Aceasta înseamnă că “potențialul uman este mult mai mare decât cel măsurabil prin IQ sau prin teste de aptitudini”.

De aici se poate concluziona încă o dată că familia influențează, fără putință de tăgadă, procesul de dezvoltare a unui copil supradotat.

Există și situații când părinții le crează copiilor lor toate condițiile pentru educație și învățatură, deși nu-i vor neapărat supradotați. Ei îi vor mai ales fericiți. De aceea, le dă o educație bună, pentru a avea șanse mai mari în viață, pentru a crea o atmosferă propice să facă ceea ce le place.

Copilul supradotat este, totuși, o speranță secretă a multor părinți

Проф. др Адријан Негру
Учитељски факултет Београд
Висока школа струковних студија за образовање васпитача
Вршац

УЛОГА ПОРОДИЦЕ У РАЗВОЈУ ЛИКОВНО ДАРОВИТЕ ДЕЦЕ

Вежбање и тренинг су неопходни када је у питању ликовно даровито дете, а родитељи ће му помоћи уколико својим понашањем, ставовима и порукама подржавају и прихватају то вежбање. То значи да им није тешко да одведу или одвезу дете, да дођу по њега, али и да се истовремено друже са дететом, да се интересују и за друге ствари у вези са њим, а не само за област ликовне културе. Највећи утицај родитељ врши сопственим животом - колико је он посвећен нечему, да ли је срећан или несрећан чиме се бави. Ако родитељ, рецимо, подржава дететово вежбање, а сам се горко каје што је ишао у школу за ликовно оспособљавање, јер је то губљење времена, онда такав подстицај неће бити ефикасан.

Може се догодити да непрепознавање или изостанак адекватног подстицаја практично „угуше” таленат, јер се способности не развијају уколико се занемарују. Постоји критично време када одређене активности почињу да би се постигла виртуозност у покретима руку. Ништа битно се неће пропустити ако дете нема акварел или пастел са пет година. Али, губици су трајни и неповратни ако је дете спутавано и занемаривано као људско биће, ако није одговорано на његова питања, ако није имало могућности да посети музеј, зоо-парк, ботаничку, или амбијент који подстиче радозналост за ликовно изражавање.

Мр Маринел Негру
Учитељски факултет Београд
Наставно одељење Вршац

РАЗВОЈ ДАРОВИТЕ ДЕЦЕ У БИЛИНГВАЛНОЈ ПОРОДИЦИ

Многобројни радови који се односе на билингвалну децу полазе од идеје да су родитељи примарни фактор да дете учи и други језик. У већини случајева не постоји друга алтернатива да дете даровито у области језика не одрасте до у билингвалној средини.

Бројне су теорије о "најбољем начину" да се негује билингвално дете, али већина истраживача су сагласна да дете које на млађем узрасту истовремено контактира са два језика може научити оба. Сходно процесу развоја дечијих менталних способности, многобројна истраживања сугеришу да језички даровито дете треба да научи други језик што је могуће раније, јер се усваја без много напора и веома квалитетно.

Prof. dr. Victor Neumann,
The West University of Timisoara, Rumunija
ISTORIJSKA PERSPEKTIVA PORODICE U BANATSKOM
GRAĐANSKOM DRUŠTVU XIX I XX VEKA

Проф. др Радмила Николић
Учитељски факултет
Ужице

ФАКТОРИ ПОРОДИЧНЕ СРЕДИНЕ И ДАРОВИТОСТ ДЕЦЕ

Схватајући потребу и значај подстицања и развоја даровитости, не само за појединца него за друштво у целини, а у том контексту важност срединских чинилаца, у првом реду

породице посебно на појединим узрастима, у овом раду се анализира утицај фактора породичне средине на развој интелектуалних способности и особина личности као значајних чинилаца надарености.

Разматрање услова и могућности породице у васпитању деце данас, захтева њено сагледавање у контексту великих поремећаја свих структура и сегмената друштва. Транзициони процес је дестабилизовао породицу чија је криза узрокована дубоким поремећајима културно-вредносног система, разорила породични систем и односе, а тиме и могућности њеног успешног васпитног деловања.

У контексту општих промена и поремећаја услова у којима породица делује данас, и саме организације породичног живота, нужно је посматрати и њене могућности за подстицање даровитости код деце.

Бројна истраживања потврдила су велику улогу породице у интелектуалном развоју деце при чему се посебно истиче повезаност квалитета породичне средине и: когнитивног развоја (R. Kredli i B. Koldvel), интелектуалног развоја и структуре породичних односа, понашања родитеља према деци, породичне васпитне праксе, емоционалне климе у породици, ставова родитеља и сл. Volf је утврдио велики степен повезаности интелигенције са неким варијаблама породичне средине (родитељско очекивање, степен помоћи коју добијају од родитеља...). Већина аутора указује да ће интелектуално успешнија деца бити из породица у којима родитељи подстичу на успех, где постоји веће интересовање за рад и развој деце, где је успостављена боља комуникација са децом.

Имајући у виду сазнања и чињенице до којих су дошли бројни истраживачи о утицају породичних варијабли на развој детета, питање које се мора у садашњем тренутку поставити јесте, какве су могућности породице данас у остваривању васпитне улоге, а посебно у пружању неопходних услова деци у развоју интелектуалних способности, мотивације за постигнуће, стварање позитивне слике о себи и других капацитета, ако се имају у виду негативне промене које су захватиле породицу (поремећена структура и односи, економска несигурност и

материјална оскудица, презапосленост, преамбициозни родитељи, као и тенденције у васпитању деце као што је претерана посвећеност деци, сувише попустљив став и др.).

На ова и друга питања потражићемо одговор у овом раду.

Кључне речи: подстицање, породица, породична средина, даровитост, савремена породица.

Проф. др Адам Нинковић

Педагошки факултет

Јагодина

ПОРОДИЦА И ДАРОВИТА ДЕЦА У СИСТЕМИМА САВРЕМЕНИХ ВРЕДНОСТИ

Породица је и данас основна »хелија друштва«. Њена највећа вредност су деца, даровита поготово. Да би се живот људи (у породици и друштву у целини) одржавао, развијао и усваршавао-морају се знати и остваривати његове вредности. У том циљу постоје и системи вредности. Они - су као и све што је људског порекла-променљиви. Данашња породица и (њена) даровита деца су- итекако- повезани са системима савремених вредности. Како, зашто, колико? О томе се расправља у овом раду.

Кључне речи: породица, даровита деца, друштво, системи(и), вредност(и), међузависност, савременост, перспективе.

Mr Viorika Paser

Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača
Vršac

DAROVITOST U SISTEMU VREDNOSTI PORODICE

U radu se iznose rezultati jednog istraživanja vrednosti porodice na uzorku roditelja predškolske dece i učenika mlađeg osnovnoškolskog uzrasta. Istraživanje ima za cilj da sagleda mesto darovitosti u sistemu vrednosti porodice, polazeći od pretpostavke da je to relevantno za prepoznavanje i podršku potencijalne darovitosti u porodičnim uslovima.

Ključne reči: darovitost, sistem vrednosti, porodica.

Др Ружица Петровић

Висока школа струковних студија за образовање васпитача
Вршац

УТИЦАЈ РОДИТЕЉА НА РАЗВОЈ ДАРОВИТОСТИ

Свако присуство једне или више изврсности у човеку по природи ствари тежи свом остварењу. Зато онај ко је носилац тих изврских енергија најнепосредније осећа њихово дејство. Међутим, да ли ће их остваривати и на који начин у великој мери зависи од тога да ли су оне препознате од родитеља, а затим наставника и шире. Ако појединац даровитост схвати као благодат која своје онтолошко извориште има изван њега, онда ће и себе сматрати позваним да је афирмише не само због задовољства које ће му његова реализација пружити, већ и због општег добра које ће људима донети.

Родитељи који су изградили истанчан однос према властитној васпитној улози знаће са мером да пруже подршку у правилном усмерењу и развоју свог детета, и то не само у правцу стицања знања, вештина и стручности непосредно везаним за одређене дарове, већ и у неговању свих оних душевних својстава важних за умеће мудрог, лепог и честитог живота.

Међутим, у доброј намери родитеља да помогну у афирмацији, веома се често дешавају грешке, које могу бити разлог незадовољства и неуспеха даровитог детета. Такав утицај може бити оптерећен личним фрустрацијама родитеља, жељом за брзим успехом, недостатком знања о смислу даровитости, и недовољно оплемењеним личним карактером.

Dr Nada Polovina

Institut za pedagoška istraživanja

Dr Blanka Bogunović

Institut za pedagoška istraživanja

SARADNJA RODITELJA I NASTAVNIKA UČENIKA MUZIKE I UČENIKA KOJI POHAĐAJU REDOVNU ŠKOLU

Saradnja roditelja i nastavnika, kao sklop složenih kontekstualnih, ličnih i kognitivnih varijabli, predstavlja bitan element podrške i podsticanja obrazovnog procesa i razvoja deteta, kako u kontekstu redovne osnovne škole tako i u kontekstu pohađanja niže muzičke škole. Cilj rada je da se, metaanalizom rezultata dva paralelno vođena istraživanja, sagledaju sličnosti i razlika, odnosno izdvoje osobenosti činilaca saradnje u jednom i drugom tipu školskog konteksta. U oba istraživanja primenjeni su isti instrumenti procene činilaca saradnje (upitnici za nastavnike i roditelje sa izomorfnim pitanjima), a ukupni uzorak ispitanika čine 32 roditelja (20 roditelja učenika redovne škole; 12 roditelja učenika muzičke škole) i 61 nastavnik (42 učitelja/nastavnika redovne škole;

19 nastavnika muzike). Analiza rezultata ukazuje na to da se u oba konteksta saradnja roditelja i nastavnika opaža kao važna ali nedovoljno razvijena i opterećena visokim očekivanjima od druge strane (od nastavnika se očekuje visok nivo stručnih kompetencija i lične karakteristike u funkciji vaspitnog delovanja i dobre komunikacije; od roditelja se očekuje kvalitetan odnosa sa detetom i široka emocionalna, organizaciona i vaspitno-obrazovna uključenost i podrška). Analiza ukazuje i na razlike, odnosno osobenosti saradnje koje prate prirodu školskog kontakta muzičke škole, u smislu drugačijeg intenziteta pojedinačnih činilaca (saradnja roditelja i nastavnika ima prekretni značaj), fokusa očekivanja (nastavnik je delegiran da razvije sposobnosti i stvori uslove za njihovu takmičarsku afirmaciju; od roditelja se očekuje upućenost u svet muzike i aktivni doprinos vežbanju; stvaranje materijalnih preduslova za realizaciju sposobnosti) i fokusa problema (razlike u proceni detetovih potencijala i »trasiranja« putanje razvoja).

Ključne reči: tip školske sredine, težište saradnje, očekivanja nastavnika, očekivanja roditelja.

Mr Jelena Prtljaga

Predrag Prtljaga

Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača „Mihailo Palov“ Vršac

MULTIMEDIJA – SUROGAT RODITELJ

Kraj XX veka obeležile su krupne promene uslovljene nastankom i ubrzanim razvojem informacionih tehnologija. Posledice se osećaju na svakom koraku, a porodica koja će u ovom radu biti razmatrana u svetlu odnosa roditelji – deca biva takodje izložena bitnim promenama. Dve za ovu temu suštinske su produženje radnog veka i prodor žena u poslovni svet. Uzevši u obzir ove i druge detaljnije obrazložene pojave u radu dolazimo do

činjenice da roditelji sve manje vremena provode sa svojom decom, ustupajući mesto informatičkim tehnologijama. Nebrojani TV kanali, računari, Internet, elektronske igračke i mobilni telefoni postaju dadilje koje „čuvaju“ našu decu, istovremeno preuzimajući i ulogu njihovog vaspitanja i obrazovanja. Obrazlažući posledice ove pojave, rad se posebno osvrće na fenomen spontanog učenja stranih jezika praćenjem TV programa, korišćenjem računara i mobilnih telefona (mnoga deca u našoj zemlji „govore“ španski jezik, zahvaljujući niskobudžetnim latinoameričkim serijama). Razmatranja odnosa roditelji-dete posebno se bave darovitom decom koja pod uticajem multimedije bez kontrole postaju „lenja deca“, ili, u boljem slučaju, svoju darovitost podižu na viši i kvalitetniji nivo.

Ključne reči: Roditelj, dete, informatika, strani jezici, multimedija, darovitost.

Мр Вера Ж. Радовић

Учитељски факултет

Београд

МАЈКЕ И ОЧЕВИ О ДАРОВИТОЈ ДЕЦИ И МЛАДИМА

У раду су представљени резултати испитивања разлика и сличности у мишљењима мајки и очева (N = 1483) о својствима (особинама) на основу којих опажају и препознају даровитост и таленат детета, о пожељним и мање пожељним својствима даровитих и њиховом примереном образовању и васпитању. Резултати истраживања показују да, иако мајке проводе нешто више времена са децом од очева, постоји позитиван став родитеља оба пола према способностима (даровитости) њиховог детета и друге деце (другова и вршњака). И једни и други истичу да су само поједина даровита деца омиљена у друштву вршњака. У образовању и васпитању даровитих и једни и други дају предност редовним разредима са

додатним активностима или обогаћеним програмима. Разлике у мишљењима се јављају када мајке и очеви наводе поједина својства на основу којих процењују даровитост деце и њихов положај у друштву вршњака, што имплицира постојање различитих васпитних поступака којима мајке и очеви подстичу даровитост деце.

Кључне речи: мајке/очеви/ даровита деца и млади/својства даровитих/образовање и васпитање даровитих.

Prof. dr Borislav Stanojlović, Beograd

PORODIČNA SREDINA – BITAN FAKTOR PODSTICANJA DAROVITOSTI KOD DECE

Porodica kao zajednica roditelja i dece zbog prirode međusobnih odnosa i mogućnosti uticaja roditelja na ukupan psihofizički razvoj deteta, veoma je značajan, a u nekim periodima i najznačajniji činilac socio-emocionalnog i intelektualnog razvoja deteta.

U sklopu toga u stručnoj literaturi sve se više naglašava uloga porodice u ranom dijagnostikovanju i stvaranju podsticajnih uslova i sredine za razvoj darovitosti kod dece, kao integralnog dela ukupnog razvoja ličnosti deteta.

Među značajnim činiocima porodične sredine koji utiču na razvoj ličnosti deteta u celini, pa samim tim i razvoj darovitosti, posebno se ukazuje na društveno-kulturni kontekst porodice, karakteristike porodičnih odnosa i ponašanje roditelja prema deci (obezbeđenje određenih uslova za rad i učenje, podsticanje, hrabrenje i podrška i sl.).

U zavisnosti od karaktera i smera uticaja navedenih faktora, porodična sredina može da bude povoljna ili nepovoljna za razvoj darovitosti kod dece.

U okviru ovog rada ukazaćemo na neke bitne pretpostavke za uspešno podsticanje darovitosti u porodičnoj sredini.

Кључне речи: porodična sredina, dijagnostika, podsticanje, darovitost, deca

Др Александар Стојановић

Висока школа струковних студија за образовање васпитача

„Михаило Палов“ - Вршац

Учитељски факултет - Београд

АСПИРАЦИЈЕ РОДИТЕЉА КАО ФАКТОР ПОДСТИЦАЊА ДАРОВИТИХ УЧЕНИКА

Родитељи даровитих ученика могу битно утицати на развој своје деце, нарочито ако имају довољно знања о карактеристикама и потребама даровитих. Један од фактора који може бити значајан подстицај развоја даровитих ученика су аспирације њихових родитеља. У раду се разматра утицај родитељских тежњи за успехом своје деце на њихова постигнућа у школи, као и повезаност аспирација родитеља са васпитним поступцима које примењују. Указује се и на могуће последице превисоких или прениских аспирација родитеља даровитих ученика.

Кључне речи и синтагме: даровити ученици, аспирације родитеља, васпитни поступци.

Mr Nataša Sturza Milić

Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača Mihailo
Palov, Vršac

UTICAJ PORODICE NA RAZVOJ MOTORIČKE DAROVITOSTI DECE PREDŠKOLSKOG UZRASTA U ZAVISNOSTI OD POLA

Određeni broj autora smatra da na motorički razvoj i motoričku darovitost dece utiču sociološki faktori, koji se na mlađim uzrastima direktno dovode u vezu sa postupcima roditelja (Perić, 1989, Lindsey, Mize i sar., 1997, Sturza, 1999, Malina, 2004, Đorđić, 2006). Uočeno je da običaji i tradicija nisu nimalo značajni za razvoj deteta, kao i da postoje određeni društveno priznati tipovi ponašanja za devojčice i dečake u svakoj kulturi, koji ne „zaobilaze“ ni motorički domen. Širok dijapazon socijalnih faktora (različito podsticanje dečaka i devojčica od strane roditelja prema fizičkoj aktivnosti, motoričkoj igri, različitim igračkama, sportskim rekvizitima, sportskim disciplinama i dr) može dovesti i do razlika u motoričkoj uspešnosti (darovitosti) dečaka i devojčica istog uzrasta. Mnoge studije su pokazale da porodice ohrabruju više dečake nego devojčice da budu nezavisni, odgovorni i sposobni da preuzimaju odgovornost i da ovakav stav menja njihov pristup prema školi, uspehu, slobodnim aktivnostima, igri, sportu i dr. U radu će biti prikazani rezultati istraživanja koje je bilo usmereno na ispitivanje razlika u motoričkoj uspešnosti između dečaka i devojčica predškolskog uzrasta. Uočene razlike u motoričkoj uspešnosti između dečaka i devojčica dovode se u vezu sa postupcima roditelja, odnosno, različitim podsticanjem i usmeravanjem dečaka i devojčica u detinjstvu, po pitanju fizičke aktivnosti.

Ključne reči: motorička darovitost, predškolski uzrast, roditelji, razlike između polova.

Mr Tomislav Suhecki

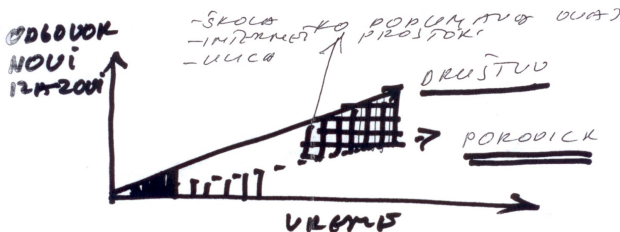
Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača, Vršac

PORODICA I KREATIVNI

Jedina tradicija koju danas imamo je oslobađanje od tradicija. Danas sadašnjost kao da nosi žig srama prošlosti, a budućnost postaje sadašnjost lošeg života ljudi prošlosti.

Kako tražiti da jučerašnji vetar pokreće vetrenjaču koju ćete sutra postaviti.

Da li su roditelji i porodica civilizacijski prevaziđeni modeli, vaspitanja koji samo tehnički podržavaju izrastanje svoje dece u svetu koji ih modelira po zahtevima koje samo deca prepoznaju kao budućnost.

Kako pomiriti dve različite prirode – prirodu porodice kao zatvorenosti zaštite i prirodu kreativnosti rušenje klišeja namerno pozledjivanje.

Kao što je umetnost poetski iskaz, matematički model duha tako je i ambijent formiranja kreativne ličnosti rezultat saznanja o različitosti prirode kreativnosti i prirode porodičnih odnosa.

Kao što je opšte poznato zahtevi vremena danas se kudikamo brže menjaju nego što to uobičajeno pretakanje smena generacija pamti ili podnosi.

Zahtevi vremena, naivnost morala, urušavanje etičkih kriterijuma, sve opšta nesigurnost u doba materijalnih izobilja, slabe osnovnu kariku porodice – poverenje.

Porodicu treba podučavati kako da ne upropasti kreativne, a u startu možda odustati od nade da odgaja kreativne.

Da li je prvi čin podsticanja kreativnosti – otrgnuti dete iz zaštitničkih kandži porodice koje pružaju deci sreću, a ne biće čija je sreća samo nagrada ispunjenih očekivanja.

Inspirativna je Anštajnova formula $E = m \cdot C^2$, gde je E – energija, m – masa i C je brzina svetlosti na kvadrat.

Za neku ilustraciju kreativnog izazova moglo bi da posluži:

$$\begin{array}{l} \text{Napor za} \\ \text{prevladavanje} \\ \text{kreativnih} \\ \text{konflikata i} \\ \text{ugradnju u} \\ \text{društvo} \end{array} = \begin{array}{l} \text{Stepen} \\ \text{tradicionalnosti} \\ \text{porodice od} \\ 0,1 \text{ do } 1 \end{array} \times \left(\begin{array}{l} \text{Strast kreacija} \\ \text{Intuitivno otvaranje} \end{array} \right)^2$$

Tumačenje ove formule - što je stepen tradicionalnosti porodice veći, potreban je i veći napor za kreativan uspeh.

Takođe, uslovljeno opšte stanje porodice je količnik razlomka napora i uspešnosti kreativne ugradnje u društvu i talenta starosti deteta.

$$\frac{\text{Stepen tradicionalnosti porodice} = \text{Guši - podstiče ?}}{\text{Napor za prevladavanje kreativnih konflikata uspešnost u društvu}} \left(\begin{array}{l} \text{strast talenat} \\ \text{Intuitivno otvaranje} \end{array} \right)^2$$

Mr Slavica Ševkušić i dr Slavica Maksić
Institut za pedagoška istraživanja, Beograd

PORODICA I ŠKOLA: PODSTICANJE KREATIVNE NARACIJE

Iskustva iz školske prakse i rezultati istraživanja ukazuju na specifičan porodični milje u kome odrastaju deca koja ispoljavaju i razvijaju kreativnost. U domovima kreativno orijentisanih ima manje pritiska usmerenog na školsko postignuće, a više umetnosti, umetničkih dela i raznovrsnije literature. U ovom radu, kvalitativni pristup kreativnosti putem narativne analize dečjih produkata (priča) primenjen je sa ciljem da se otkriju značenja i pretpostavke koje ukazuju na kreativno ispoljavanje učenika. Rezultati primarne analize u kojoj je korišćen globalni sintetički pristup, procenjivanje priča učenika osnovnoškolskog uzrasta, od strane dva nezavisna posmatrača, ukazao je na postojanje dva različita formata kreativne dečje priče, odnosno dve narativne estetike. Linearni format odlikuje, između ostalog, linearna vremenska linija, regularan očekivan sled događaja, dobra kompozicija priče sa detaljnim, bogatim opisima ili ono što bi se moglo nazvati verbalnom fluentnošću. U nelinearnom formatu, redosled značenja i logika događaja su nepredvidivi i neregularni, česti su dramatični obrti, a prisustvo nerealnog i spajanje nespojivog u naraciji ukazuju na komponentu originalnosti. Dalja analiza narativnih dimenzija i razjašnjavanje značenja u pričama kreće se u smeru traganja za eventualnim pokazateljima delovanja različitih socijalnih konteksta u kojima se dešava vaspitanje i razvoj dece (porodice, škole, medija) na podsticanje kreativne naracije.

Ključne reči: kreativnost, kvalitativni pristup, analiza narativa, dečje priče.

Suzana Težak, prof. ped. in soc.
OŠ "Borisa Kidriča"
Kidričevo

KLUB ZA NADARJENE UČENCE OŠ BORISA KIDRIČA KIDRIČEVO

Predstavila bom delo kluba za nadarjene učence OŠ Kidričevo, OŠ Cirkovce in OŠ Breg. V ustvarjalnih delavnicah bom analizirala druženje nadarjenih učencev.

Klub za nadarjene učence je oblika združevanja nadarjenih učencev glede na njihove potrebe, želje in interese z vidika celovitega in samousmerjevalnega razvoja (pomagati nadarjenim, da si bodo znali in zmogli v življenju sami pomagati). Delo z učenci je zasnovano pretežno psihološko in pedagoško, in sicer v smer življenjskega in šolskega osamosvajanja ter samousmerjanja.

Nadarjeni učenci aktivno prispevajo k organizaciji, načrtovanju in sprotnemu vrednotenju vzgojno-izobraževalnega dela kluba. Pred tem šolska svetovalna služba izvede s starši identificiranih nadarjenih učencev diagnostični intervju.

Delo v klubu poteka metodično po mentorskem principu dela, v ustvarjalnih, delavniških in diskusijskih oblikah dela, s sodelovalnim učenjem, ter z druženjem nadarjenih učencev v regiji in v mednarodnem obsegu.

Mentorji vodimo učence v smeri uresničitve njihovih talentov, ki bogatijo celotno pedagoško klimo na šoli.

Eno izmed načel dela z nadarjenimi učenci je tudi ustvarjanje možnosti za občasno druženje glede na njihove posebne potrebe in interese. Učencem od 4. do 9. razreda OŠ Kidričevo, OŠ Cirkovce in OŠ Breg smo ponudili osem ustvarjalnih delavnic, v katere so se razporejali po lastnih interesih:

- Umetniško-ustvarjalna delavnica (učenci so oblikovali iz gline in papirja).
- Naravoslovno-terenska delavnica (učenci so spoznavali živali v okolici šole).
- Novinarsko-fotografska delavnica (učenci so sledili in zapisovali dogajanje po posameznih

delavnicah in skrbeli za fotografiranje).

- Gledališka delavnica (učenci so improvizirali, se seznanili z mimiko, pantomimo).
- Kaligrafska delavnica (učenci so se seznanili s kaligrafijo).
- Legorobot (učenci so sestavljali robota iz legokock, nato pa njegove funkcije še programirali na računalnik).
- Športna delavnica (učenci so se igrali različne športne igre).

V prispevku bom predstavila ustvarjalno delo učencev po delavnicah in analizo mnenj nadarjenih učencev ob koncu družjenja.

Po dobro utečeni praksi in na osnovi nekaterih domačih in tujih izkušenj nameravamo k sodelovanju bolj aktivno pritegniti tudi starše nadarjenih učencev. Ti so v dosedanjih slovenskih prizadevanjih v celotnem loku, od koncepcije do identifikacije in edukacije v preveč obrobem položaju. Izkušnje kažejo, da si sodelovanja tudi oni iskreno želijo. Starše nadarjenih učencev želimo najprej motivirati, nato pa vključevati v oblikovalno sodelovanje kluba.

Ključne besede: klub za nadarjene učence, vsebina dela za nadarjene, diagnostični intervju s starši nadarjenih otrok, družjenje nadarjenih učencev, njihovih mentorjev in staršev, vsebina dela kluba, ustvarjalne delavnice za nadarjene učence, analiza družjenja v delavnicah.

Prof. dr Milan Uzelac

Filozofski fakultet, Kosovska Mitrovica

DAROVITOST KAO PROJEKCIJA NEOSTVARENOSTI RODITELJSKIH AMBICIJA

Polazeći od stava da dar nije posledica prirodnog stanja stvari već „nešto nadošlo odnekud“, autor smatra da darovitost nije primarna akcidencija već karakteristika koju stariji pripisuju nekom

(obično, detetu u razvoju). Na taj način „darovitost“ daleko više obuhvata skup dobrih želja roditelja, no objektivni momenat u razvoju deteta. Roditelji u dete projektuju svoju neostvarenost i frustriranost, i ta projekcija je sve veća što su roditelji ambiciozniji. Dete ne može znati da je ono „talentovano“ – ono nema prethodno iskustvo „talentovanosti“ – ono živi svojim prirodnim životom, u koji – najčešće grubo (mada s najboljim namerama) - prodire „iskustvo odraslog“ rušeći harmoniju detinjstva.

Dete se uvek posmatra u kontekstu projekta koji je determinisan sadašnjošću a sama sadašnjost se određuje na tragu pragmatičnih interesa i kriterijuma odraslih. Tezu LS Vigotskog da je „sav život determinisan stvaranjem nove stvarnosti i težnjom ka novom u budućem vremenu“, autor osporava ukazujući da ideja progresa i progresivnog napredovanja pripada romantičarskoj prošlosti XVIII stoleća, a da mi živimo u indeterminističkom svetu gde nema ni zadate budućnosti ni budućnosti kao projekta. U takvoj situaciji ne može se govoriti o darovitosti kao tendenciji, pošto vreme postoji samo u svom sadašnjem obliku.

Autor poseduje višegodišnje iskustvo rada u umetničkoj akademiji gde uče studenti koji po određenju poseduju „sposobnosti“ ili u sopstvenim očima, ili u očima svojih roditelja, ili u očima priznatih „stvaralaca“. Većina pomenutih studenata dostigla je „zenit“ svojih mogućnosti još pre stupanja na fakultet, no to nisu hteli da vide ni oni, ni njihovi roditelji. Zato, završivši školovanje „talentovani studenti“ završavaju kao osrednji muzičari, glumci ili slikari, tj. ostaju ono što su zapravo i bili. Za to vreme, njihovi roditelji prešli su put od velikog početnog ushićenja do dubokog unutrašnjeg razočaranja. Većina dece ima u sebi imanentne sposobnosti, ali neznatan deo njih biva talentovana odrasla osoba.

Pedagozi i psiholozi vole da govore o otkrivanju darovitih, a niko ne govori o tome, šta činiti s darovitim kad ih takvima neko proglasi. Darovito dete jeste „anomalija“ i za rad s njim većina pedagoga i psihologa nije pripremljena. Specijalne nastavne ustanove i specijalne metode zahtevaju najviši profesionalizam, a slatkorečivim razgovorima i diletantizmu tu ne može biti mesta.

Ključne reči: darovitost, roditelji, pedagozi, psiholozi.

Проф. др Нада Вилотијевић, Учитељски факултет, Београд
Проф. др Младен Вилотијевић, САО, Београд

УЛОГА ПОРОДИЦЕ У РАЗВИЈАЊУ САМОПОУЗДАЊА ДАРОВИТЕ ДЕЦЕ

На развој даровите деце утичу и други чиниоци међу којима је и самопоуздање. Поуздани појединци верују у себе и своје могућности. Ово осећање се почиње развијати у породици. Развијање унутрашњег самопоуздања се темељи на: самоспознавању, родитељској љубави, подршци, јасним циљевима и планирању. Познавање својих могућности утиче на развијање самопоуздања. Навика и умешност постављања себи јасних, достижних циљева развија самопоуздање, успешност и унутрашњу мотивацију даровитих. Планирање је утицај на будућност. Навика планирања као избора алтернатива и приоритета се утемељује у породици. Правило шест "п" важи за све али је посебно делотворно за талентоване који могу допринети више од других (мање талентованих). Ово правило гласи: претходно планирање, производи повећану продуктивност.

У развијању самопоуздања талентоване деце веома је значајна: родитељска љубав, подршка, узор и односи у породици.

Кључне речи: развијање самопоуздања даровите деце, самоспознавање даровитих, родитељска подршка даровитим.

Valerija Večei-Funda, prof. pedagogije
stručni suradnik savjetnik
OŠ Ante Starčevića Lepoglava
Hrvatska

PRIČA O VLADIMIRU

Darovita djeca se brže razvijaju od ostale djece a i kvalitativno se razlikuju od drugih. Stoga su izuzetno važni rani poticaji i podrška koja se pruža u obitelji i u školi. S obzirom da su roditelji ključni u prepoznavanju, identificiranju, i posebnom radu s darovitim učenicima, važna je dobra suradnja škole i obitelji.

U studiji slučaja dječaka Vladimira prikazana je uloga obitelji u ranom prepoznavanju darovitosti i svim teškoćama, izazovima i uspjesima u postupku identifikacije, akceleracije u osnovnoj školi i podrške tijekom srednjoškolskog i visokoškolskog obrazovanja.

Svoja dragocjena iskustva tijekom dugogodišnje suradnje usporedili su Vladimir, roditelji i stručni suradnik, te ih prikazali kao model izuzetno dobrog poticanja darovitosti u obitelji.

Ključne riječi: darovitost, obitelj, podrška.

Valerija Večei-Funda, prof. pedagogije
Jelena Portner Pavićević, dipl. psiholog, prof.
OŠ Ante Starčevića
Lepoglava, Hrvatska

VAŽNOST DOBRE SURADNJE S RODITELJIMA DAROVITIH UČENIKA

Populacija koja svakako zahtjeva posebnu pažnju i kontinuirani rad u sklopu odgojno-obrazovnog procesa daroviti su učenici. Vrlo često su zanemarena kategorija školskog sustava te

smo kao cilj projekta „Daroviti učenici-snaga naše škole“ postavili stalnu brigu o darovitima, od početka do završetka osnovne škole te pružanje adekvatne potpore obiteljima darovitih. Upravo su roditelji važan čimbenik prepoznavanja, identifikacije i rada s darovitima. Tako smo organizirali inicijativni roditeljski sastanak i održali kombinirano predavanje. Cilj je bio razgovor, dobivanje suglasnosti za uključivanje učenika u projekt te dobivanje rezultata procjene darovitih od strane njihovih roditelja.

Da bi se ostvarila uspješna suradnja potrebno je prepoznati potrebe darovitih učenika, njihovih roditelja i škole te uspostaviti adekvatnu komunikaciju.

Ključne riječi: daroviti učenici, projekt, roditelji.

Biljana Vujasin, prof. pedagogije

Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača Vršac

ANDRAGOŠKI KARAKTER RODITELJSKE LIČNOSTI I PODRŠKA DAROVITOJ DECI

Sama praksa porodičnog življenja ukazuje na činjenicu da veliki broj odraslih ljudi ne uspeva da vodi porodičan život na način koji može da bude na dobrobit svim članovima porodice. Našu pažnju ovde zaokuplja odnos prema darovitoj deci. Razvoj i oblikovanje ličnosti roditelja u porodici ne počinje i ne razvija se zahvaljujući slučaju. Ličnost roditelja se razvija u pozitivnom smeru kroz praksu porodičnih vaspitnih odnosa koji su više zasnovani na sredstvima nagrađivanja (privrženost, podrška, divljenje, uključivanje, uvažavanje, emocionalna toplina), kako bi se omogućio pozitivan tok razvoja roditeljske ličnosti čoveka od samog rođenja, a što je bitna odrednica andragoške kompetentnosti roditelja za podršku darovitoj deci.

Ključne reči: andragoški priroda roditelja, darovita deca, podrška.

Radmila Zeba, prof.
Dječji vrtić «Radost»
Zagreb, Hrvatska

GOVOR KAO INDIKATOR DAROVITOSTI

Govorno-jezična performanca i kompetenca jedan su od indikatora superiornih kognitivnih sposobnosti, pa se nameće pitanje kako i na temelju kojih parametara detektirati potencijalno darovito dijete, a potom kako taj potencijal razvijati? Period od treće do sedme godine života veoma je značajan i implicira involviranost roditelja i odgojitelja, u dječjim vrtićima, kao faktora koji djeluju na nivou rane detekcije i intervencije. Sa aspekta razvijanja potencijala u talent, nužno je uključiti i ostale stručnjake poput psihologa i logopeda sa strategijama koje će ciljano razvijati određene aspekte, i ličnosti, i područja potencijala. I, unatoč činjenici da se logopedi više bave patologijom nego darovitošću njihova pomoć je od strateškog značaja upravo sa aspekta performace i kompetence, jer mogu diferencirati, gradirati i eliminirati razvojnu patologiju u području govora i jezika te ukazati na zablude koje se zasnivaju na percepciji kvantitativne govorne ekspresije, a neopravdano idu u prilog darovitosti. S druge strane suptilni, a kvalitativni indikatori u govorno-jezičnom kapacitetu djeteta ostaju neprepoznati, a mogli bi upućivati na moguće puteve djelovanja sa pozitivnim ishodom po dijete i njegov potencijal.

Gljučne riječi: govor, indikator darovitosti, poticanje, obitelj, odgojitelj.

Zuljan Darjo, UP Pedagoška fakulteta Koper in Varilski inštitut
Ljubljana, Slovenija
Valenčič Zuljan Milena, Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta

POTICANJE TEHNIČKI NADARENIH UČENIKA

O nadarenosti govorimo u slučaju kada pojedinci na jednom ili više područja ljudske djelatnosti zamjetno prednjače pred svojim vršnjacima te konzistentno postižu nadprosječne rezultate. Prema zaključcima različitih istraživanja i teoretskih određenja, nadarenost se kod pojedinca iskazuje u različitim spletovima osobina i djelatnosti (socijalno-osobnosne značajke, motivacija i kreativnost, učne značajke i rezultati). Nadareni učenici su najčešće znatiželjni ispitivači, s bogatim idejama i netipičnim rješenjima, s bogatim i sadržajno raznolikim znanjem iz brojnih područja te dobrom memorijom i vokabularom, sposobni za brzo uzročno-posljedično zaključivanje te detaljno opažanje, cijene mnogovrsnost, raznolikost i neobičnost te mrze rutinu i monotonost. Oni su kritički (samo)ocjenjivači, nekonformisti, s razvijenom težnjom prema potpunosti. Potrebno je pak izbjegnuti stereotipne predodžbe o homogenosti nadarenih, jer se ne radi o određenim dispozicijama niti o predvidljivoj osobnosnoj strukturi, zbog toga već sam izraz nadarenost možemo povezati sa nadaren – za što, te izložiti razvojno dosezanje nadarenosti. U prilogu ćemo detaljnije predstaviti projektni učni rad kao jednu od mogućnosti za prepoznavanje i poticanje tehnički nadarenih pojedinaca.

SVETSKI SAVET ZA DAROVITU I TALENTOVANU DECU

U toku 2008. godine naša zemlja dobila je svog delegata koji će je zastupati u *Svetskom savetu za darovitu i talentovanu decu* (*World Council for Gifted and Talented Children*). Splet okolnosti bio je takav da je izbor pao na jednog od Vaših današnjih domaćina koji radi na *Visokoj školi strukovnih studija za obrazovanje vaspitača „Mihailo Palov“*, a koja se već 14 godina posvećeno bavi fenomenom darovitosti.

Svetski savet za darovitu i talentovanu decu je neprofitna organizacija čiji osnovni cilj je da se zalaže i podržava darovitu decu; okuplja različite profile koji rade sa decom i razvija svetsku mrežu zaposlenih u obrazovanju i vaspitanju, istraživača, roditelja, obrazovnih institucija i drugih zainteresovanih za razvoj i obrazovanje darovite i talentovane dece svih uzrasta.

Svetski savet skreće svetsku pažnju na darovitu i talentovanu decu i obezbeđuje dostizanje njihovih potencijala za dobrobit čitavog čovečanstva. Posvećuje se sledećim aktivnostima:

- pomaže i posreduje u razmenu informacija, ideja i iskustava iz čitavog sveta kroz skupove koje organizuje svake druge godine;
- stvara atmosferu prihvatanja i prepoznavanja darovite i talentovane dece bez obzira na to iz koje su zemlje ili kakvog porekla;
- podržava istraživanja koja se bave prirodom darovitosti, talenta, kretivosti i širenje nalaza do kojih ona dolaze, kao i obrazovanje darovite i talentovane dece i njihovih nastavnika;
- podstiče nacionalne grupe da prepoznaju darovite i talentovane u svojim zemljama i da se njima bave;

- podržava međunarodne programe i aktivnosti za decu i podstiče obrazovanje roditelja i porodica koje se odnosi na razvoj potencijala sve dece.

Jedan od zadataka delegata iz svih zemalja sveta je i pisanje godišnjih izveštaja koji se odnose na promovisanje rada *Svetskog saveta* i na različite oblike rada posvećenog darovitoj deci u svim državama. Oni se odnose na istraživanja, medijsku pažnju, skupove i konferencije, vladine inicijative, posebne događaje, kurseve, mentorske programe, finansijsku podršku i drugo.

U želji da izveštaji iz naše zemlje budu što potpuniji i reprezentativniji, koristimo ovu priliku kada ste Vi, kao naši gosti istraživači i radnici u obrazovanju koji svoj rad posvećuju darovitima, okupljeni na jednom mestu, da Vas zamolimo da nas obavestavate o svom radu i o radu institucije u kojoj radite ili sa kojom saradujete, kao i o svim saznanjima o događanjima u našoj zemlji koja se bave darovitom decom. Takođe ste pozvani da pošaljete svoj naučni članak koji se bavi darovitima, a koji može biti objavljen u časopisu koji izdaje *Svetski savet*. Ovo možete učiniti poštom, elektronskom poštom ili telefonom:

Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača „Mihailo Palov“

(za Jelenu Prtljagu)

Omladinski trg 1

26300 Vršac

Tel: 013/831-628

Mob. tel: 064 615 58 11

e-mail: jpivan@sezampro.yu

Unapred Vam se zahvaljujemo!

CIP – Каталогизација у публикацији
Библиотеке Матице српске, Нови Сад

159.928:316.356.2(048.4)

НАУЧНИ скуп «Породица као фактор подстицања
даровитости» (2008 ; Вршац)

Zbornik rezimea sa naučnog skupa «Porodica kao faktor
podsricanja darovitosti», Vršac 10. juli 2008. – Vršac:
Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača «Mihailo
Palov», 2008 (Vršac : Tuli). – 95 str. , 24 cm.
(Biblioteka Zbornici / Visoka škola strukovnih studija za
obrazovanje vaspitača, Vršac)

«14 okrugli sto» -- nasl. str. - Tiraž 100.

ISBN 978-86-7372-088-3

а) Даровитост – Породица – Резимеи

COBISS.SR-ID 231624199

**Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje
vaspitača «Mihailo Palov»
V r š a c**

Adresa i kontakt: Omladinski trg br. 1
26300 Vršac

tel/faks 013/831-628
013/830-024

www.uskolavrsac.edu.yu

e-mail: vsvassekretar@hemo.net
vsvasdirektor@hemo.net
vsvasbiblioteka@hemo.net
vsvaskatedrapp@hemo.net
vsvaskatedrasj@hemo.net
vsvaskatedram@hemo.net
vsvasfinansije@hemo.net
vsvasstudenti@hemo.net